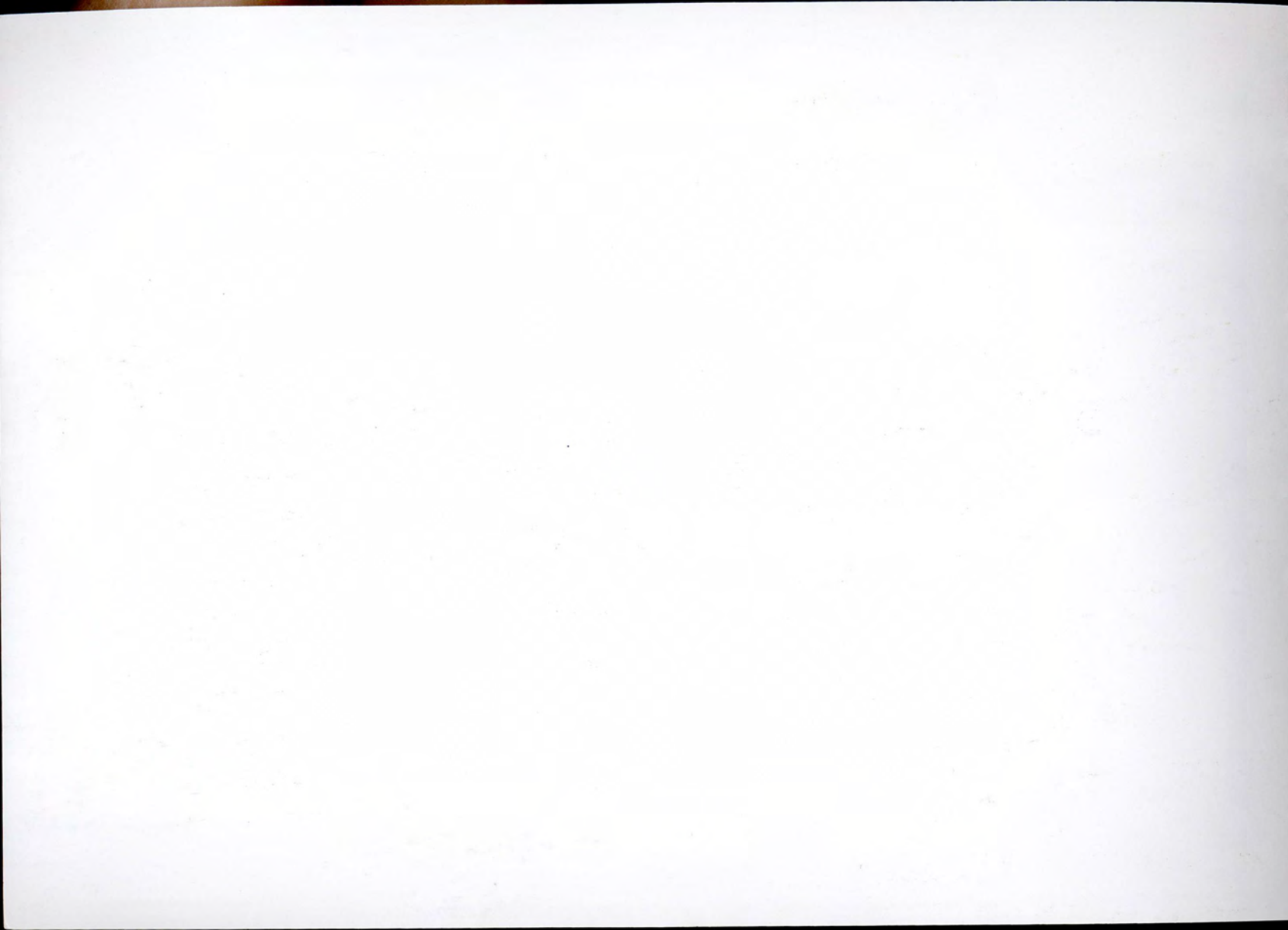

Уметничко наслеђе –
сликарски легати Завичајног музеја Рума

/// Завичајни музеј Рума, 2016

**Уметничко наслеђе –
сликарски легати Завичајног музеја Рума**

/// Завичајни музеј Рума, 2016

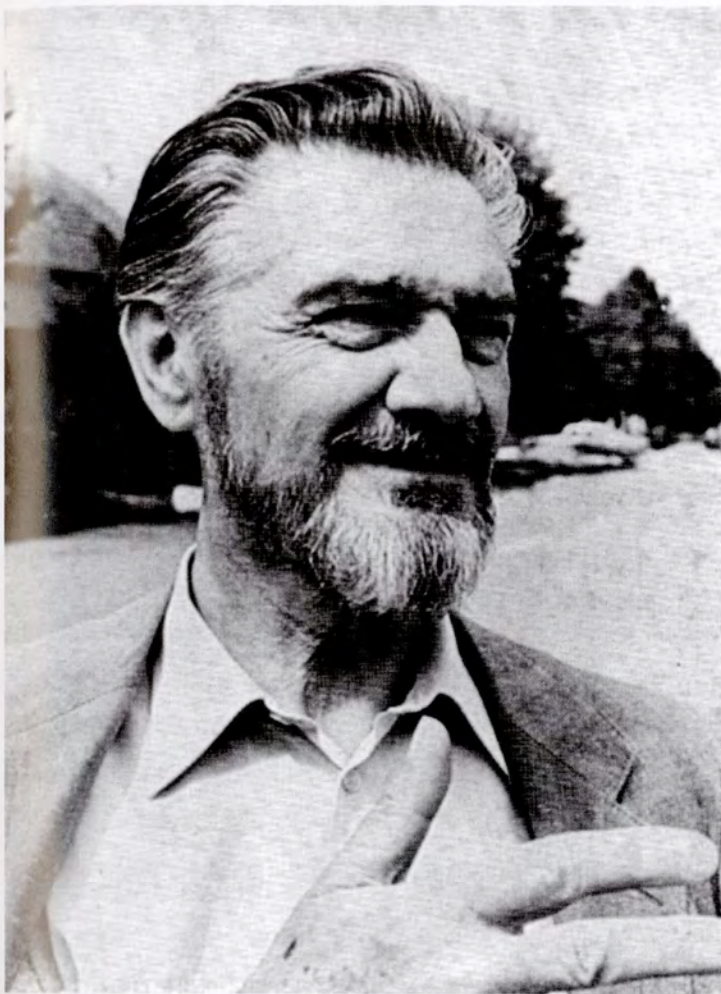
Уметничко наслеђе – сликарски легати Завичајног музеја Рума

У периоду тек нешто краћем од три и по деценије, од краја деведесетих XX до почетка друге деценије XXI века, фонд Одељења уметничких збирки Завичајног музеја Рума обогаћен је са пет сликарских легата.

Систем вредности који нас већ доста дуго окружује и који нас свакодневно, системски и свеобухватно, уводи у зону отуђености, свеопште инверзије емоција и уништења способности емпатије, на срећу је ипак понекад несавршен. Оставља нам ретке племените појединце који су индивидуалним примерима стварања (прикупљања) и накнадног одрицања уметничких (културних) остварења потврдили високу свест и најдиректније допринели очувању и заштити културне баштине. Они су својим чином даривања, који сам по себи искључује сваку прагматичност и лишен је сваке примисли о узвраћању, учинили неизмерну радост и обострано задовољство како себи, дародавцу, тако и ономе који прима поклон, одређеној установи и друштвеној средини.

Најчешћи и најбројни примери даривања, не само код нас, су уметнички легати. Заоставштине уметника и колекционара уметнина постале су битан, саставни део културне баштине, а као потврда, бројне поклоњене збирке и сличне целине заузеле су истакнуто место у музејским, архивским и другим фондovima.

Оснивање првих уметничких легата нашег града значајно је условљено тадашњим тренутком развоја опште локалне културне микроклиме и њеним довођењем на ниво и фазу када је такву идеју и реализацију било лако уклопити у глобалне градске планове. Свакако да је и стицај изнимно добрих околности битно утицао на реализацију овог важног пројекта. Читав посао око установљавања легата, бар у почетку, био је изведен у оквиру изградње капиталног објекта будућих градских културних активности - Културног центра, од 1984. до 1986. године, средствима једног од последњих локалних самодоприноса – идеолошко-финансијског рецидива неких забрављених времена.

Миливој
Николајевић
(1912-1988.)

Први, чије су припремање и установљавање покренули низ иницијатива и догађаја који ће заправо, суштински омогућити оснивање свих осталих, био је легат Миливоја Николајевића. Свечано је отворен 17. децембра 1988. око четири месеца након уметникове смрти.

Поред признатог места у историји уметности Војводине и Србије, његове заслуге за утемељење и иницијални развој целокупне ликовне уметничке сцене у Руми су несумњиво велике и кључне. Као непосредни уметнички стваралац и културни радник широког поља деловања, значајно је допринео уобличавању институција и формирању манифестација које и деценијама након његове смрти егзистирају, функционишу и развијају се у нашој средини.

Рођен је у Сремској Митровици 24. марта 1912. године као најмлађе од четворо деце (Јелена, Видосава, Ђорђе) отац Павла и мајке Евице. Отац, занатлија, бавио се изразом уметничке столарије и намештаја (преузимајући веће поруџбине у другим местима, пресељавао се са читавом породицом) а мајка је била домаћица. Миливој је стога „опћу пучку школу“ похађао у Сремској Митровици и Љубљани а завршио је у Руми 1924. године. Изузетно много волео је да црта, тако да је често занемариво не само школске обавезе већ и дружење и игру са вршњацима. Од 1925. до 1932. похађао је Реалну гимназију у Руми, без великог успеха. Највише је био фасциниран својим првим учитељима цртања, наставницима Владимиром Гавриловићем и Данијелом Пећником као и делима Уроша Предића на иконостасу цркве Свих Светих у центру града.

Уписује се на Уметничку школу у Београду, где завршава Наставнички (1932-1936) а потом Академски одсек (1936-1938). Најдражи учитељи који су коначно пружили оно што је од школовања и очекивао, праве стваралаче поуке, били су му: Љубомир Ивановић, Бета Вукановић и Иван Радовић. Охрабрен овим успешним почетком отвара 1934, са Богданом Шупутом, изложбу у свечаној сали Гимназије у Руми а следеће године са Шупутом и још тројицом колега из Уметничке школе, у Гимназији у Новом Саду.

Прву самосталну изложбу приређује по завршетку Наставничког одсека, 1936. године, поново у свечаној сали Гимназије у Руми, што је уједно била друга¹ ликовна изложба само једног аутора у нашем граду.

¹ Прву је одржао 1928. академски сликар и графичар Карл Франц Фирст (Karl Franz Fürst, Ruma 1906 - Graz 1983). F. Wilhelm, *Rumaer dokumentation II*, Stuttgart 1997. str 236

Током последњих година проведених на Уметничкој школи, са запаженим успехом редовно излаже у Уметничком павиљону „Џвијета Зузорић“ – на Пролећним изложбама југословенских и Јесењим изложбама београдских уметника.

После само неколико месеци проведених на одслужењу војног рока, у Школи за резервне официре ауто јединица, ослобођен је ове дужности због болести². Прикључује се групи „Десеторица“ 1940. године и исте године запажено учествује на групним изложбама у Београду и Загребу. Обе су привукле неподељено позитивно занимање критике и, између осталог, низ углавном афирмативних ставова о Николајевићевом наступу.

Прво запослење, крајем године у шабачкој Реалној гимназији, на дужности привременог учитеља вештина трајало је свега неколико дана. По наредби више инстанце пребачен је у II Мушку гимназију у Сарајеву где га после непуне године затиче почетак Другог светског рата. Враћа се код мајке у Руму али убрзо, већ првог јуна, активирана је одлука о првобитном запослењу и он преузима дужност у гимназији у Шапцу.

Крајем септембра 1941. ухапшен је у окупаторској рацији и са мноштвом мушких становника овог града протеран преко Саве, најпре у Кленак а затим, трчећим кораком више од 20 километара, у Јарак где је био инсталиран фашистички логор на отвореном. Тада је око петсто невиних људи изгубило живот од ицрпљености, глади и жеђи. После неколико дана, заједно са осталим суграђанима враћен је назад. Овај напор је његово већ нарушено здравље битно погоршао. Од последица марша и боравка у логору разболео се од туберкулозе а дубок траг психичке трауме остао је присутан у низу скица и цртежа овог мучног искуства. Остатак окупације Николајевић је провео у кући угледне грађанке Милене Саковић чији је син, познати глумац Миливоје Поповић Мавид, тадашњи супруг талентоване, касније и славне глумице Мире Тодоровић (Ступица), био Николајевићев стари пријатељ.

После ослобођења, у лето 1945. године, враћа се у Руму – постављен је за наставника цртања у Гимназији. Боравак у породичном окружењу (живео је са мајком и сестром) деловао је смирујуће, повољно је утицао на још увек лоше здравствено стање и пут опоравка.

² Мр. Тијана Палковљевић, *Миливој Николајевић*, Галерија Матице српске, Нови Сад, 2003. стр. 95

На пролеће 1947. године почиње Николајевићев снажан успон у каријери и на друштвеној лествици. У складу са политички дефинисаном тенденцијом окупљања интелектуалног кадра Војводине, прелази у Нови Сад на послове секретара, врло брзо и вршиоца дужности директора новоустановљене институције, Војвођанског музеја а затим кустоса Уметничког одељења Матице српске. Већ наредне, 1948. године, постављен је за првог управника Галерије Матице српске... Наредних деценија, испуњених интензивним радом и прегалаштвом, непресушна стваралачка и организациона енергија Миливоја Николајевића оставила је трајан траг на укупном културном миљеу Војводине. Појављује се Николајевић, такође, као један од покретача и актера низа војвођанских уметничких колонија, културолошког феномена половине XX века, и непосредан учесник у раду сличних стваралачких окупљања широм тадашње државе.

Нижу се изложбе, самосталне и групне; друштвене функције и признања; занимљива студијска путовања.

Фебруара 1975, упоредо са функцијом управника најзначајније галерије у Војводини, постаје наставник цртања у звању редовног професора на Академији уметности у Новом Саду, образовној установи у чијем формирању је директно учествовао. Од 1979. до 1983. налази се на челу Матице српске а новембра 1981. изабран је за редовног члана Војвођанске академије наука и уметности...

Миливој Николајевић спада у генерацију уметника која је, у периоду пред Други светски рат, стасавала на принципима интимистичке естетике четврте деценије. Изузимајући његов мање-више једодеценијски, послератни, лукративни искорак у теме соцреализма, задржао је тај исти идејни оквир и у каснијем послератном стваралаштву. Апстраховањем и синтезом виђених, појавних детаља природе, као и њиховом пројектованом естетизацијом, током зрелих и завршних стваралачких деценија развија више циклуса формално и садржајно блиских апстрактном сликарству. Укупно посматран, овај опус је пример једног од путева којим се кретала модернизација српског сликарства друге половине XX века.

Сликајући непрестано готово пет и по деценија Миливој Николајевић је излагао самостално око шездесет а групно преко четиристо пута. Веома су ретке године у којима није имао контакт са публиком у својој или у већини цивилизованих земаља на свим континентима. У на-

шем граду, пре отварања свог легата, одржао је пет самосталних и осамнаест групних изложби.

Последњих година живота и стварања (сликао је до краја) одлучио је да Руми, граду за кога су га везивале драге младалачке успомене, у којем је неговао више искрених животних пријатељстава и у који се увек радо враћао, поклони колекцију радова. Сам је пажљиво изабрао седамдесет четири дела која су обухватала радове: од дечијих цртежа, ученичких радова са Уметничке школе до слика из свих циклуса – Идеолошког (соцреалистичког), Грања у води, Кретања у простору и последњих Мојих игара. Такође и свих сликарских техника које је користио: цртежа оловком, угљем, кредом и тушем; уља и темпере на платну и картону; графичких отисака сопствене оригиналне технике каменореза; пастела и акварела.

Збирка, легат Миливоја Николајевића повремено се излаже у целини или појединачно у просторији коју је аутор лично одабрао и преуредио за ту намену.

Повремене, тематске музејске изложбе и други програми које се одржавају у том простору, на својим штампаним материјалима носе изворно име ове сале – „збирка Миливоја Николајевића“.

Слика 1:

Пријатељство, др Роман Соретић и Миливој Николајевић у салону галерије Матице српске у Новом Саду 1987.

Каталошки подаци легата Миливоја Николајевића

1. Скаутски логор у Оребићу, 1928. оловка, 19,6x28,5, сиг. д. л. М. Николајевић 28, и.б. 204
2. Мала Вера спава, 1933. оловка, 22x31,3, сиг. д. д. М.Н. , и.б. 205
3. Портрет старице, 1934. угаљ, 41,2x29, сиг. д. л. М.Н. , и. б. 206
4. Портрет Џемаила, 1934. угаљ, 43,6x27,7, сиг. д. д. Н. , и. б. 207
5. Женски акт – Ема, 1935. оловка, 44,9x18,9, сиг. д. д. Николајевић 1935., и. б. 208
6. Портрет старог Руса, 1936. акварел, 39,7x29, сиг. д. д. Н. , и. б. 209
7. Мушки портрет, 1936. акварел, 34,2x24,5, сиг. д. д. М. Николајевић 36, и. б. 210
8. Мртва природа, 1936. акварел, 37x28,5, сиг. д. д. Николајевић 36, и. б. 211
9. Женски акт с леђа, 1937. угаљ, 39,5x20,5, сиг. д. д. Николајевић 37, и. б. 212
10. Мушки акт с профила, 1937. угаљ, 42,3x19,4, сиг. д. д. Николајевић, и. б. 213
11. Седећи мушки акт, 1938. угаљ, 39,2x24,5, сиг. д. с. Николајевић 38, и. б. 214
12. Женски акт с ногом на хокли, 1938. креда, 38,7x25, сиг. д. с. Николајевић 38, и. б. 215
13. Студија младића, 1938. уље, 39,5x34,5, сиг. д. д. Николајевић, и. б. 216
14. Женски акт с мотиком, 1939. туш, 45,5x25,5, сиг. д. д. М.Николајевић 39, и. б. 217
15. Девојка спава, 1939. туш, 26,5x34, сиг. д. д. М. Николајевић 39, и. б. 218
16. Портрет Мими Полак, 1939. уље, 68,5x53, сиг. д.л. Николајевић 39, и. б. 219
17. Фијакер у Руми, 1940. уље, 35x43, сиг. д. л. М. Николајевић 40, и. б. 220
18. Торань у Иригу, 1940. уље, 48,5x28, сиг. д. д. М. Николајевич 40, и. б. 221
19. Старе сламе, 1947. туш, 22,6x33, сиг. д. д. М.Николајевић 47, и. б. 222
20. Портрет сељака, 1948. туш, 26,5x20,5, сиг. д. д. М. Николајевић 48, и. б. 223
21. Сламе и воћњак, 1949. акварел, 22x32, сиг. д. л. М. Николајевић 49, и. б. 224
22. Околина Руме, 1950. акварел, 14,3x24,5, сиг. д. л. М. Николајевић 50, и. б. 225
23. Друм на Венцу, 1952. туш, 12,8x20, сиг. д. л. М. Николајевић 52, и. б. 226
24. Стара врата у Митровици, 1955. пастел, 30,5x20,5, сиг. д. л. М. Николајевић 55, и. б. 227
25. Силуета жене, 1956. туш, 11,5x14,5, сиг. д. л. М. Николајевић 56, и. б. 228
26. Жена и пас, 1956. туш, 11,5x10,5, сиг. д. л. М. Николајевић 56, и. б. 229
27. На банатској страни, 1956. оловка, 16,3x29,6, сиг. д.л. М. Николајевић 56, и. б. 230

Слика 2:
Сплав на сави

28. Сплав на Сави, 1956. оловка, 16,7x25, сиг. д. д. М. Николајевић 56, и. б. 231
29. Грање у води, 1959. каменорез, 22,2x38, сиг. д. д. М. Николајевић 59, и. б. 232
30. Грање у води у сутон, 1960. каменорез, 22,4x47,3, сиг. д. д. М. Николајевић 60, и. б. 233
31. Сплет грања у води, 1960. каменорез, 10,5x28, сиг. д. д. М. Николајевић 60, и. б. 234
32. Једноставно грање у води II, 1961. каменорез, 17,5x55,5, сиг. д. д. М. Николајевић 61, 235
33. Светло грање у води, 1961. бели туш, 20,6x33,2, диг. д. л. М. Николајевић 61, и. б. 236
34. Грање у води са плаветнилом, 1962. акварел, 20,9x32, сиг. д. д. М. Николајевић 962, и. б. 237
35. Пловидба Бегејом, 1962. акварел, 19,2x42,5, сиг. д. л. Николајевић 62, и. б. 238
36. Лирски доживљај, 1963. пастел, 50x33,5, сиг. д. д. М. Николајевић 63, и. б. 239
37. Једноставно грање у води, 1984. пастел, 69x95, сиг. д. д. М. Николајевић, и. б. 240
38. Искидано грање, 1964. акварел, 27,5x48, сиг. д. л. Николајевић 64, и. б. 241
39. Кретање простором, 1968. лавирани туш, 44,3x38,2, сиг. д. д. М. Николајевић 68, и. б. 242
40. Ритам црнобелог, 1969. лавирани туш, 17,5x25,7, сиг. д. д. М. Николајевић 69, и. б. 243
41. Бела пловидба, 1969. пастел, 23,5x37,5, сиг. д. л. М. Николајевић 69, и. б. 244
42. Кретање светлим просторством, 1969/70. пастел, 68x135,5, сиг. д. л. м. Николајевић 69/70, и. б. 245

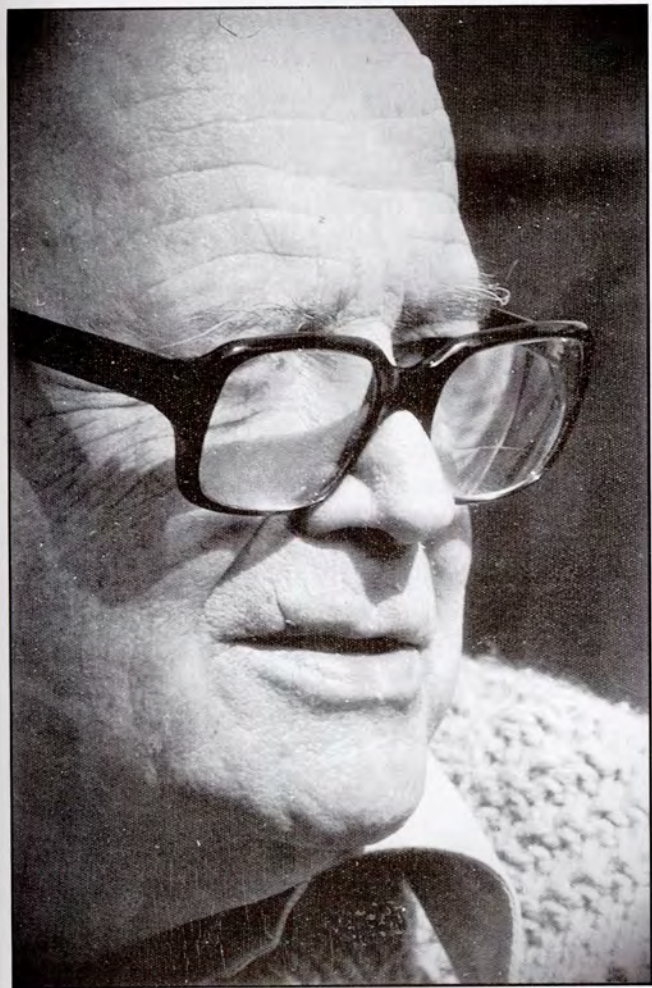
43. **Ритам у простору XVI**, 1970. лавирани туш, 31,3x47,5, сиг. д. д. М. Николајевић 1970, и. б. 246
44. **Бео и црвен знак у простору**, 1972. пастел, 88,5x69,5, сиг. д. л. М. Николајевић 72, и. б. 247
45. **Ритам у зеленом**, 1975. лавирани туш, 18,3x24,6, сиг. д. д. М. Николајевић 1975, и. б. 248
46. **Бела громада у простору**, 1976. пастел, 69,5x98, сиг. д. д. М. Николајевић 76, и. б. 249
47. **Светао успон у простору**, 1976/77. пастел, 104x82, сиг. д. л. М. Николајевић 76/77, и. б. 250
48. **Трајање II**, 1976/77. пастел, 61,5x119, сиг. д. д. М. Николајевић 76/77, и. б. 251
49. **Тамно-светла хармонија**, 1977. акварел, 16,7x25,8, сиг. д. д. М. Николајевић 77, и. б. 252
50. **Разнолике појаве у простору**, 1979. акварел, 17x24,5, сиг. д. д. М. Николајевић 79, и. б. 253
51. **Исконска тмурна појава**, 1980. акварел, 19,5x29,2, сиг. д. л. М. Николајевић 80, и. б. 254
53. **Централно језгро и пратња**, 1980. акварел, 20,5x28,8, сиг. д. д. М. Николајевић 80, и. б. 255
53. **Тамно кретање, 1981. креда и гваш**, 13,7x23,4, сиг. д. д. М. Николајевић 81, и. б. 256
55. **Громада у узнемиреном простору**, 1981. пастел, 49,5x49,5, сиг. д. д. м. Николајевић 81, и. б. 257
55. **Пловидба ведрином**, 1981/82. пастел, 69x93,5, сиг. д. д. м. Николајевић 81/82, и. б. 258
56. **Неман у простору**, 1981/82. пастел, 72x113, сиг. д. д. М. Николајевић 81/82, и. б. 259
57. **Плава пловидба**, 1982. пастел, 69x96, сиг. д. д. М. Николајевић 82, и. б. 260
58. **Бело кружење**, 1982. пастел, 29,5x29,5, сиг. д. л. М. Николајевић 82, и. б. 261
59. **Згуснути ритам**, 1982. пастел, 54,5x87, сиг. д. л. М. Николајевић 82, и. б. 262

Слика 3:
Бело кружење

60. **Необичне појаве**, 1983. пастел, 27,2x28,2, сиг. д. д. М. Николајевић 83, и. б. 263
61. **Без назива**, 1983. акварел, 14,6x22,2, сиг. д. л. М. Николајевић 83, и. б. 264
62. **Бодљикава појава**, 1984. пастел, 26x64, сиг. д. д. м. Николајевић 84, и. б. 265
63. **Згуснути ритам**, 1984. акваарел, 22x30, сиг. д. д. м. Николајевић 84, и. б. 266
64. **Композиција за велику слику**, 1985. акварел, 26,9x39,5, сиг. д. л. М. Николајевић, и. б. 267
65. **Појава у простору III**, 1986. акварел, 17,6x22,8, сигн. д. д. М. Николајевић 86, и. б. 268
66. **Чудна појава**, 1986. акварел, 38x29,2, сиг. д. д. М. Николајевић 86, и. б. 269
67. **Арабеска у простору**, 1986. акварел, 26,3x36,7, сиг. д. д. М. Николајевић 1986, и. б. 270
68. **Узбуркан ритам**, 1986/87. колорисан лавиран туш, 12,8x23,4, сиг. д. л. М. Никол 86-87, и. б. 271
69. **Моје игре XXVIII**, 1987. акварел, 4,8x11,3, сиг. д. л. М. Н., и. б. 272
70. **Моје игре XXX**, 1986-88. акварел, 9,6x20,7, сиг. д. л. М. Николајевић 86/88, и. б. 273
71. **Моје игре XXXVII**, 1988. акварел, 9,7x12,7, сиг. д. л. М. Николајевић 88, и. б. 274
72. **Моје игре XXXVIII**, 1988. акварел, сиг. д. д. М. Николајевић, 988, и. б. 275
73. **Моје игре XXXIX**, 1988. акварел, 4,9x12,5, сиг. д. с. 88, и. б. 276
74. **Моје игре XL**, 1988. акварел, 7,8x10,1, сиг. д. с. М. Николајевић 88, и. б. 277

Др Роман
Соретић
(1905 – 1990.)

Други легат, акварелисте Романа Соретића, отворен је годину дана након првог, 25. новембра 1989. у суседној, нешто мањој сали на спрату Музеја, одмах поред поставке легата његовог старог познаника и пријатеља, Миливоја Николајевића. Пажљив избор радова, техничко опремање и распоред дела у изабраном простору, одвијао се под контролом искусног и духовно виталног аутора. Поживео је да лично присуствује свечаном отварању и наступу, по сопственој жељи, нашег знаменитог виолинисте и композитора Трипа Симонутија са репертоаром припремљеним по његовој сугестији. Следећег пролећа, 19. марта 1990, др Роман Соретић је преминуо у 85. години живота.

Његов легат сачињавају 43 дела (34 акварела, 8 цртежа и једна композиција темпером) од којих су мотивски: 33 пејсажа, 5 актова, 3 портрета и 2 мртве природе. Такође у фонду се налази и неколико личних предмета: лула и паклица дувана, од којих се није одвајао до последњих дана, неколико кистова, кутија са акварел бојама...

Живот, рад и стваралаштво Романа Соретића, у складу са урођеним менталитетом, профилисаним патријархалним васпитањем и пробраним навикама, текло је битно другачијим током од Николајевићевог, у великој мери дефинисаног тада актуелном идеолошком и друштвено-политичком припадности.

Слика 4:
Грб Фрање Соретића

Роман Соретић је рођен у Загребу 2. априла 1905. године, у породици правника Гвида Соретића (1878-1960), потомка славних жумберачких ускока, угарско-хрватских племића³. Мајка, Херта (Herta Elsa Maria Bollé, 1881-) била је синовица архитекте Хермана Болеа (Carl Ferdinand Hermann Bollé, 1845-1926.), обновитеља и градитеља „Штросмајеровог“ Загреба и многих других јавних и приватних грађевинских објеката у Хрватској и изван ње. Херту, треће дете свог рођеног брата Едуарда Болеа, позоришног уметника из Берлина, стриц је усвојио будући да у браку са Аном Маријом (рођ. Хофер) није имао децу.

Слика 5:
Херман Боле са супругом и синовицом

³ У жумберачком селу Маховлићи, рођен је Фрања Сотретић (Зоретић). Године 1858. помиње се на дужности аустријског конзула у Сарајеву а 1865. на истој дужности у Цариграду, исте године постаје „аустријски витез“ и добија грб са ретким хералдичким мотивом пчеле. Угарско-хрватско племство с придевом „од Жумберка“ добија 1915. његов син (такође) Фрања Соретић, тадашњи управник Државног радничког осигуравајућег завода. Његови директни потомци су: син Гвидо и унук Роман.

- извор: Милко Предовић, *Жумберачки календар* 1967. стр.288/289.

Стицајем околности, одабравши Руму, тада витални градић на рубу последње европске империје, као место адвокатске праксе, Гвидо се с породицом ту настанује годину дана по рођењу сина, већ следеће 1906. године. Од тада Роман не напушта овај град.

Већ као сасвим мали дечак, проводећи лета код деде Хермана у Загребу, кроз игру у његовом атељеу, сусретао се са првим појмовима о сликарству и уметности уопште. Савладавао је прва знања и стицао прве вештине са дедином цртачким прибором и уз његова упутства. Њихова присност и разумевање, дедино велико знање и унукова радозналост и неоспоран природан таленат, учинили су прве кораке ка развоју дубоке унутрашње потребе за артикулисаним сликовним изражавањем. Истовремено јавља се и љубав према музици, која се до краја нераскидиво преплиће и допуњује његово сликарство.

Слика 6:
Деда и унук, око 1908.

Школовање започето у Руми прекинуо је Први светски рат. Романова породица напушта близину несигурне, пограничне ратне зоне и привремено одлази у Загреб. Роман тамо наставља школовање а ликовна интересовања му продубљује наставник, скромни и повучени сликар, познати хрватски пејсажиста Миховил Крушлин (1882-1962).

Окончањем Великог рата, Роман се 1919. уписује у трећи разред тадашње гимназије у Руми. Захваљујући урођеној дисциплини, марљивости, поступности и радозналости, успешан је у већини изучаваних предмета а изванредни ликовни педагози румске гимназије Рудолф Урл Тополчић (1887-1973), Владимир Гавриловић, Данијел Пећник и Ђуро Тиљак (1895-1965), углавном инсистирајући на практичним вежбама, имали су чему да науче младог Романа. Управо у то време, око 1920. ствара своје прве аквареле на летовању на Купи у Озљу⁴. Још увек дечачки невешти ипак наслућују, по јасноћи композиције и специфичним елементима колорита, будућа дела.

По завршеној гимназији, 1923. уписује Правни факултет у Загребу. По тадашњем систему студија Правни факултет је давао најшире образовање и могућност каснијег опредељења за широк круг занимања, између осталог и у сфери културе и уметности. Поред студиозног систематског стицања правних знања и вештина, боравак у Загребу је омогућавао и интензивно дружење са деда Болеом, продубљивање привржености и преношење искуства из области ликовне и музичке праксе. Сва интересовања која су привлачила његову пажњу, Роман је знао добро да усклади, тако да му је остајало довољно времена и за проучавање филозофије европских а посебно азијских праваца, што је увелико утицало на утврђивање личних ставова у поимању света и трајно га везало за ту област духовне делатности.

Студије завршава 1928. Брани докторат, жени се својом младалачком симпатијом, Бојаном Богдановић из угледне румске породице (сестра сликара Борислава Богдановића и тетка америчког филмског редитеља Питера Богдановића).

Налази запослење у канцеларији др. Александра Фишера, јавног бележника у Руми.

⁴ Стари град (први писани податак из 1244.) у Карловачкој жупанији у Хрватској. По попису из 2001. имао је око 8.000 становника. Налази се на свега 15 км од границе са Словенијом

Слика 7:
Матурска слика Бојане Богдановић 1922/23.

Време до Другог светског рата проводи живећи мирним грађанским животом у кругу породице, сав посвећен свакодневним правничким пословима и њему тако важним, личним интересовањима. Поред бављења музиком веома интензивно слика. Настаје читав низ уља, пастела и акварела са разноврсним темама: портрет, ентеријер, мртва природа, акт, градски пејсаж. У тим радовима, Роман је све одређенији у стваралачком циљу. Уз круту, масивну, кубичну форму и згуснут, интензиван колорит, постепено култивише боју и све сигурније компоује. Проучава сву доступну литературу из уметности: упоређује, анализира, трага... Његова тематска интересовања тада су веома широка, слика све све што му се у тренутку учини да носи у себи одређену пиктуралну занимљивост. Поједине мотиве варира у великом броју: *Моја башта*, *Ватрогасни торањ*, *Купачице*...

Слика 8:
Адвокати, отац и син

Активно учествује у Другом светском рату, борећи се од 1942. у партизанским јединицама на територији Западне Босне, Лике, Кордуна и Загреба. Ни тада није престајала његова ликовна активност. У повременим ратним предасима, по џепним бележницама и на другим хартијама – маргинама летака и сличним импровизованим подлогама, настају бројне једноставне скице, цртежи и ретки акварели, пејсажа и портрета сабораца. За то време, породица и родитељи у Руми, проводећи ратне дане скромно и готово на ивици оскудице, без вести о Роману, страхују за његову судбину. После ослобођења Загреба, почетком маја 1945, до ослобођења читаве земље ангажован је у пропагандној служби Ударне бригаде „Фрањо Огулинац Сељо“. Коначно се враћа у Руму и убрзо почиње да ради у месном Народном одбору где и остаје на месту општинског службеника – дугогодишњег руководиоца плана и анализе, све до пензионисања 1974.

С обзиром на солидну вештину и знање у музици, преостало дневно слободно време испуњавао је држећи часове виолине у Нижој музичкој школи у Руми, чији је био један од оснивача 1948. године. У одређеним приликама, поводом тада учесталих „свечаних академија“ у име државних и локалних празника и годишњица, Роман је наступао као члан некадшњег (већ заборављеног) Градског оркестра или као соло концертант – виолиниста. Исто тако, из ове области,

остао је непубликован његов текст, „савршен превод“ дела Карла Флеша (Carl Flesch / Flesch Károly, 1873-1944) “Уметност свирања на виолини“ (*Die Kunst des Violin-Spiels*, 1923)⁵.

На пољу сликарства, кроз крајње егзактан однос према техници акварела (експериментише и проучава хемијску технологију тражећи најпогодније комбинације хартије и пигмента боје) кристалише сопствени стил. Сликајући углавном пејсаже, изражава изванредан осећај за меру и чистоћу достигнут упорном вежбом и стеченим искуством. Све студиозно одабране детаље стапа у хармоничну сликарску целину обликујући их бојом и светлошћу, тако да детаљи из реалности добијају у његовој интерпретацији чар искреног и продуховљеног лирског доживљаја. До краја расветљено и лазурно („економија боје“⁶), послератно и касније сликарство се постепено све више развија, постаје све слободније и лепршавије и достиже зенит.

Романово сликарство има много сличности са музиком у основи припрема за стваралачки чин. Тек савладавањем свих тајни свирачке технике могуће су индивидуално надахнута извођења музичких дела. Без овладавања техничком перфекцијом, немогуће су велике интерпретације а да би уметник остао на достигнутом техничком нивоу, потребне су свакодневне мукотрпне вежбе и одржавање извођачке форме.

Систематска и дуготрајно стицана, сликарска и опште уметничка знања и вештине, путем опредељене аутодидактике бескомпромисних естетских стандарда, уз почетно усмерење и велику потпору најближег, високо образованог, породичног круга као и познатих уметника-наставника, имало је темељитије дејство него било какво школовање у званичним уметничким школама, у периоду одређеног временског ограничења.

Трајна инспирација Романа Соретића била је природа. Сликао је по природи и када је напустио, у почетку честе, мотиве портрета, акта и мртве природе; када се определио искључиво за пејсаж непосредног окружења: сремске равнице, благо заталасане околине румског излетишта Борковац, свог дворишта... Овакав сужен дијапазон мотива произвео је специфичан однос према мотиву. Роман врло ретко слика на отвореном. Непосредним посматрањем природних призора и облика често нотира скицу којом меморише физички изглед мотива а лични утисак о виђеном

⁵ Богдан Рајаковац, Посмртни говор за Р. Соретића, Рукописно одељење Завичајног музеја Рума

⁶ Тако је, помало шаљиво, сликар називао такав свој акварелски поступак – нежан, флуидан и лак осећај за размеру пигмента и воде.

тренутку природе („акорд“⁷) додаје на маргинама скице. Повремено се на маргини појави и неколико тактова нотног записа који је на упечатљив начин, замрзнуо, трајно сачувао уметников тренутни доживљај природе. Музичка тема је објашњавала и допуњавала општу атмосферу тренутка настанка скице и оживљавала емотивну тензију која му је помагала у раду на реализацији у коначног дело. Роман је дуго неговао и однеговао племенити акварелски тон који баш у најсведенијим, суптилним колористичким хармонијама емитује супериоран вируозитет.

Свакодневно, скоро до краја физичке животне снаге, сликао је и размишљао о слици. Изразита унутрашња потреба за уметничком артикулацијом стања духа испољавала се паралелно у сликарству и музици. Од три љубави, спознате још у најранијој младости (сликарство, музика, архитектура), остале су само две које су га свакодневно пратиле, преплитале се и допуњавале.

Оснивањем Ликовне колоније „Борковац“ а затим и одласком у заслужену пензију, почиње Романов излазак из сликарске анонимности, чему се у почетку жустро опирао, тврдећи да је то “његова интима коју не жели да свима објављује...”.

У раду Колоније „Борковац“ редовно, од почетка, учествује и излаже деветнаест година. Групно излаже у Сремској Митровици, Шиду, Суботици, Сексарду (НР Мађарска), Ечкој, Панчеву, Бања Луци, Сомбору...

Крајем седамдесетих почињу самосталне изложбе: прва 1978. у Иригу поводом „Досијејевих дана“, у 73. години живота; друга 1979. у Ср. Митровици у Галерији „Лазар Возаревић“, поводом доделе прве награде на „Ликовном салону Срем 77“. Прва у Руми одржана је 1982, управо у Музеју, где се сада чува његов легат. Четврта је била велика ретроспектива током лета 1987. у Културном центру у Руми а пета и последња одржана је у Галерији Матице српске у Новом Саду, децембра 1978/јануара 1988.

Стотине пејсажа које је насликао нису исцрпили инспиративност мотива и нарушили хармонију коју је тражио и смисао који је нашао. Изнова узбуђен и изазван пред призором сремске равнице и сремског неба, пун оптимизма и животне радости, свестан суштине и разлога сопственог постојања, остао је опчињен лепотом природе и одан јој до краја.

⁷ Уметников посебан израз за тренутни изглед природе која је у сталним променама...

Каталошки подаци легата др Романа Соретића

1. **Композиције**, 1927., акв., 25х31, и. б. 278
2. **Кудош**, 1929., акв., 44х34, и. б. 279
3. **Скица за актове**, 1930., цртеж мастилом, 25х26, и. б. 280
4. **Алеја Тивол**, 1933., цртеж мастилом, 27,5х28, и. б. 281
5. **Портрет К.Х.**, 1933, цртеж кредом, 38х28, и. б. 282
6. **Композиција за уље**, 1936., акв. 19х15, и. б. 283
7. **Акт**, 1935., цртеж мастилом, 18,5х26,5, и. б. 284
8. **Феђа**, 1934., цртеж кредом, 34х30, и. б. 285
9. **Ватрогасни торањ**, 1946., акв., 19х26, и. б. 286
10. **Моје партизанке**, 1946., темпера, 40х50, и. б. 287
11. **Са канала ДТД**, 1947., акв., 28х34, и. б. 288
12. **Моја улица**, 1954., акв., 27х32, и. б. 289
13. **Дрво у снегу**, 1955., акв., 40,5х28, и. б. 290
14. **Фрушка гора**, 1957., акв., 7,5х9, и. б. 291

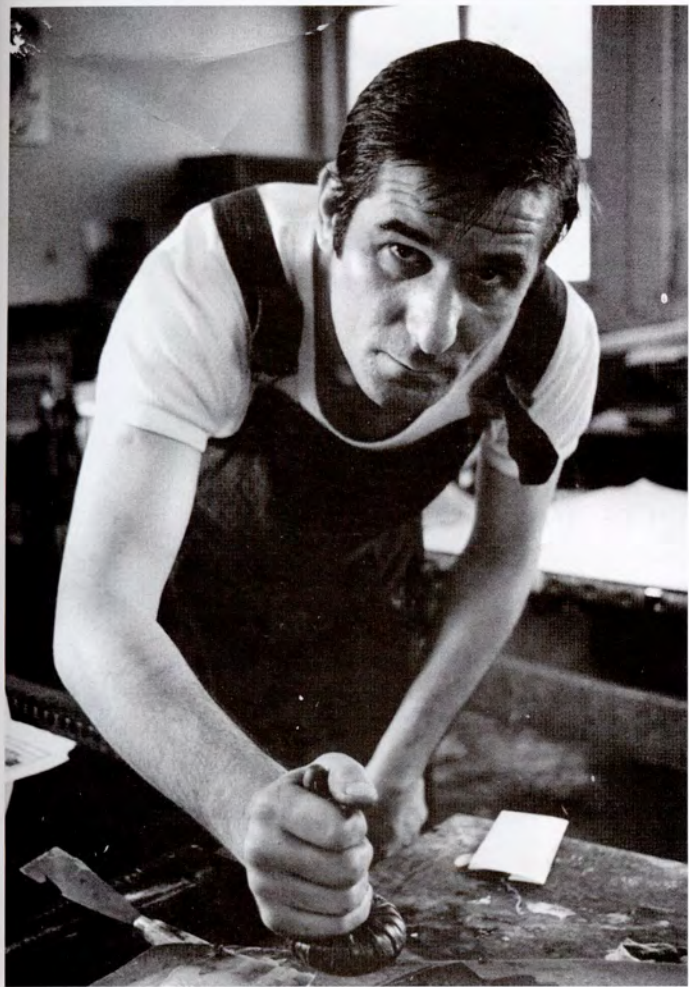
Слика 9:
Феђа

Слика 10:
Моје партизанке

15. **Пут у Ривицу**, 1959., акв., 35х34., и. б. 292
16. **Мотив из Борковца**, 1960, акв., 31х31, и. б. 293
17. **Брковачки шумарак**, 1961., акв., 31,5х29,5, и.б. 294
18. **Мотив из Борковца**, 1961., акв., 29х32, и. б. 295
19. **Облаци Срема**, 1969., акв., 37х33, и. б. 296
20. **Сунце у Борковцу**, 1969., акв., 33,5х32,5, и. б. 297
21. **Периферија у снегу**, 1969., акв., 29х36, и. б. 298
22. **Букуља**, 1969., акв., 26х33, и. б. 299
23. **Периферија**, 1969., акв., 15х29, и. б. 300
24. **Киша у пољу**, 1971., акв., 18х16, и. б. 301
25. **Бели божур**, 1972., акв., 33х39, и. б. 302
26. **Борковачка долина**, 1972., акв., 31х35, и. б. 303
27. **Сланкамен I**, 1972., цртеж фломастером, 17х22, и. б. 304
28. **Сланкамен II**, 1972., цртеж фломастером, 17х22, и. б. 305
29. **Пут у Борковац**, 1973., цртеж фломастером, 24х29, и. б. 306
30. **Јесен у Борковцу**, 1975., акв., 38х32, и. б. 307
31. **Привина Глава**, 1976., акв., 24х30, и. б. 308
32. **Привина Глава**, 1976., акв., 27х36, и. б. 309
33. **Борковачко поподне**, 1976., акв., 28,5х32,5, и. б. 310
34. **Усамљено дрво**, 1976., акв., 19,5х25, и. б. 311
35. **Акт**, 1976., акв., 23х34, и. б. 312
36. **Моја тараба**, 1976., акв., 24,5х32, и. б. 313
37. **Никиначки канал**, 1977., акв., 25х28, и. б. 314
38. **Улица у Никинцима**, 1977., акв., 27х33, и. б. 315
39. **Каракуша**, 1978., акв., 30х41, и. б. 316
40. **Дрво у Гргетегу**, 1980., акв., 36х26, и. б. 317
41. **Дуд**, 1981., акв., 40х52, и. б. 318
42. **Пут у Ривицу**, 1983., акв., 25х36, и. б. 319
43. **Аутопортрет**, 1989., акв., 35х27, и. б. 320
44. **Први снег**, 1989., акв., 26,5х40, и.б. 321

Бранислав
Макеш
(1938)

Уговор о установљењу трећег легата у Завичајном музеју, деценију и по након отварања првог, склопљен је крајем јула 2003. Истакнути српски графичар и сликар Бранислав Макеш завештао је граду свог детињства и младости збирку од 32 дела, прикључивши се тако двојници својих старијих колега, суграђана и пријатеља.

Рођен је 4. јануара 1938. у Шапцу, у породици поштанског службеника Вилима (1908-1987) и мајке Милене, рођене Јовановић (1910-2000). Очева породица је чешког порекла, из околине града Јихлава, област Височина (Vysočina) југоисточно од Прага, на реци Јихлавки која је природна граница између две чешке области - Моравије и Бохемије⁸.

Уочи Другог светског рата, 1939. године, породица прелази у Руму. Отац наставља рад на пословима у румској пошти, а Бранислав полази у основну школу и затим уписује Вишу мешовиту гимназију у Руми 1948. године.

Слика 11:
Вилим Макеш у Сарајеву, око 1930.

⁸ Емил Макеш, Вилимов отац и Браниславов деда, радио је на железници - био је отправник возова у Хаџићима крај Сарајева. Вилим се родио у Хаџићима а од 09. септембра 1931. запослен је у пошти у Шапцу. Године 1936. жени се Миленом и после кратког боравка у Славонском Броду, дефинитивно се пресељава у Руму 13. јануара 1939.

Слика 12:
Најужа породица око 1953.
(Родитељи, тетка Елза и теча Теофил Молчко,
рударски инжењер врдничког рудника)

Слика 13:
Бранислав са наставницима и најбољим ученицима
Ниже музичке школе у Руми, 1954.
(др Соретић стоји, први с лева)

Слика 14:
Млади виртуоз, 1954.

Током гимназијског школовања, марљив у већини изучаваних предмета, изградио је посебну наклоност према музици и ликовном стваралаштву. Наставу ликовног васпитања тада је водила наставница Марија Ралић, педагог и талентована сликарка. Ипак, готово да се није двоумио око коначног животног занимања. Био је вредан и талентован ученик клавирног одсека Ниже музичке школе у Руми (у којој је, већ извесно време, један од наставника виолине био његов будући колега по уметничком опредељењу - др Роман Соретић). Године 1954. Бранислав је, као инструменталиста – пијаниста, освојио прву награду на I Мајском фестивалу омладине Срема, одржаном у Сремској Митровици, што је сигурно учврстило његова опредељења.

Гимназију завршава и матурира 1956. Стицајем сасвим непланираних околности - на срећу ликовне или на жалост музичке уметности, академско образовање Бранислава Макеша креће другим током.

Уписује се на Академију за примењену уметност у Београду, у класу професора Михаила С. Петрова (1902-1983), графичара и сликара, једног од утемељивача графичких студија на

Академији ликовних и примењених уметности у Београду, пионира авангарде у Краљевини Југославији тридесетих година XX века. Уметнички утицај и ауторитет креативног професора, остављају веома дубок утисак на Макеша: дефинитивно се опредељује за графику као свој примарни медиј ликовног израза.

Студије завршава 1962. а последипломске, код истог професора, 1964. који га одређује и за свог асистента на предмету Графика. На основу дипломског рада, десет графика у циклусу *Градске форме*, отвара прву самосталну изложбу у Београду 1962. и исте године постаје члан УЛУС-а.

Градске форме, Стари зид и Нотр Дам су стилски и мотивски издвојене групе графика које чине тзв. *Рани циклус*⁹. Заједничка одлика им је шематизована, контрастна геометријска форма, тонски градирана у мркој и сивој тамној гами, на рубу апстракције. Изведене су, углавном, у комбинацији графичких техника акватинте, резерважа и меке превлаке које су, тако употребљене, биле новина за дотадашњу графичку сцену, истовремено пружајући широке сликовне изражајне могућности.

Године 1965. настаје јединствен циклус од петнаест фотографских колажа *Главе*¹⁰. Занимљиво је да се ова, технички и визуелно специфична, ликовна дисциплина појавила читаву годину пре познатог циклуса колажа Ивана Табаковића изложеног 1966. У Макешовом случају, колажи су средство за ироничну илустрацију, опору досетку и мање, више критичку, личну опсервацију о људским слабостима и другим, мање репрезентативним, карактеристичним особинама.

Следеће, 1966. отиснута је серија литографија великог формата (44 - 50 cm x 64 – 74 cm), потпуно супротна надреалним фото композицијама претходне серије колажа. На њима Макеш у извесној мери излази изван дотадашњих ликовних оквира испитујући и истражујући могућа сопствена стилска и технолошка графичка опредељења. Ствара ограничену серију графика експресивнијег потеза и слободнијег покрета, ослобођену преовлађујућег геометризма, градећи нов, апстрактно-асоцијативан израз уз доминантно присуство интензивних ултрамарин и жутих површина.

⁹ Оливера Вукотић, каталог Инвентар у атељеу, (Београд: Галерија „Прогрес“; Рума: Завичајни музеј Рума), 2003.

¹⁰ Исечци из различитих часописа су комбиновани и састављени у композициону целину а затим фотографисани. Очувало их се свега десетак.

Наредне, 1967. године учествује на V међународној изложби графике у Бечу, где добија престижну награду Музеја Албертина за *Космички триптих*. Ова графика из 1966, у комбинованој техници гравире и акватинте, кроз три вертикална поља прати динамичну метаморфозу два лоптаста строго геометријски дефинисана облика у један релативно аморфан кружни облик. У сва три поља сугерисаног космичког бескраја, на коме се догађа уочена свемирска промена, квалитетној пуноћи ликовног утиска доприноси упечатљив дијапазон валерски и структурално богато изнијансиране површине.

Слика 15:
„Космички триптих“ у Албертини, Беч

У седмој деценији XX века, Бранислав Макеш је спадао у групу ангажованих аутора, графичара која је одиграла значајну улогу у афирмацији специфичне ликовне дисциплине у овој средини. Организовали су неколико важних изложби које су иницирале и реанимацију појединих занемарених графичких техника. Једна од њих је изложба *Обнова литографије*¹¹ из 1967. године.

¹¹ Богдан Кршић, Божидар Џмерковић, Бранислав Макеш и Кемал Ширбековић, Галерија графички колектив, Београд, 11-20. октобар 1967.

Почетком исте године¹² отворена је прва Макешова самостална изложба у Руми. Прилагођавајући се, њему добро познатом, ликовном нивоу и укусу суграђана, представио се акварелима и цртежима препознатљивог и прихватљивог сремског пејсажа.

Наредне године настаје, сасвим изван ранијег стваралачког концепта, „микро“ серија од 4 графике надреалистичке орјентације. Ови графички листови, са основним мотивом људске главе модификоване различитим фото поступцима и реализовани техником акватинте, представљају резултат уметничког настојања и покушаја техничке иновације.

Идуће, 1970. године, Макеш приступа реализацији пројекта израде грандиозног мозаика, у то време највећег у Србији, на шест вертикалних фасадних панова робне куће у Руми, у сарадњи са колегом и пријатељем, Божидаром Џмерковићем¹³. Стилски и по форми, овај рад у извесној мери подсећа на награђено дело у Бечу, истовремено наговештавајући каснији развој његовог стваралаштва.

¹² 16. јануар – 1. фебруар, просторије Културно-просветне заједнице Рума.

¹³ „Шест вертикалних панова, димензија 4 x 9 m, изведених техником мозаика и кулиера, представљени су јавности крајем новембра 1970. Да би свој рад и идеје приближили суграђанима, Макеш и Џмерковић су дали интервју листу *Венац*, где су говорили о симболици представљеној мозаиком: Композиције на пановима су симболи, а представљају: *први пано (гледано са запада) – Механика и време! Категорија око које се врти цео свет. То су она два црно-бела круга. На другом пану симболично је представљена трговина са три круга, која се увећавају и представљају раст – увећање. У горњем делу је Меркурово крилце, симбол грчког бога Меркура, бога трговине и банкарства. На трећем пану је Сунце са облацима као симбол среће, слободe и благостања. Облаци симболизују кишу, јер без ње нема благостања. Четврти пано представља уметност и технику. Уметност у виду деформисане палете, а техника у виду два егзактна полукруга. Пети пано представља Глобус са Месецом и Звездом Кометом, односно Васиону и њене тајне. Шести пано представља време XX века са две летелице – време међупланетарних летова и космичких истраживања. Дубоко свесни времена којем припадају, у којем је освајање времена и простора постало опште место, промишљали су о универзалним категоријама: слободи, напретку, профиту, благостању... Ипак оно што ове мозаике издваја у односу на друга Макешова остварења су строго ликовно дефинисане геометријске форме и јасно рашчлањене површине. Иако је мозаик медиј који вероватно у најмањој мери може да подражава графичка решења, уметницима је овде то пошло за руком: наглашене контрастне површине са финим шрафурама, јасно акцентована линија и чисте површине сада ће бити још присутније у Макешовом стваралаштву...“ Ивана Божић, *Мозаик на Робној кући Рума, дело Бранислава Макеша и Божидара Џмерковића*, (Рума: Завичајни музеј Рума, 2014.), 8-9.*

Слика 16: Данашњи изглед мозаика на фасади робне куће у Руми (2016)

Осму деценију обележава мртва природа као тематска инспирација коју Макеш интензивно спроводи кроз све коришћене медијске изразе: цртеж, акварел и графику изведену техником дубоке штампе (акватинта у комбинацији са меком превлаком и литографија). Тада су се дефинисале основне три смернице које су као константе присутне до краја у његовом стваралаштву: геометризам (фигуративни или апстрактни облици, масе и површине најчешће су дефинисане оштрим, угластим геометријским формама), облик (стално присуство препознатљивог, јасно омеђеног простора нужна је последица претходне константе) и колажна композиција (склапање целине употребом релативно независних просторних елемената, ликовна обрада наговештена још серијом раних колажа из 1965. – логично произилази и ослања се на претходна два опредељења). Наизглед споредним, баналним детаљима свакодневице из сопственог ентеријерског окружења, оригиналном артистичком интерпретацијом, додаје комплексан, нови смисао измењене стварности.

Као утицај и последица учесталог боровка у низу сликарских колонија¹⁴, 1980. настаје серија линореза Ечка - изразито колористички, прецизан визуелни доживљај простране равнице,

¹⁴ Само у раду и на годишњим изложбама Ликовне колоније „Борковац“ Бранислав Макеш је, током година, учествовао 21 пут.

војвођанског пејсажа. Разуђеност и ритмичност планова, површина наглашеног линеаризма, различитих, звонких нијанси боја, чине јасну разлику у односу на висока неба суптилних валерских вредности, изведених јапанском техником ирис.

Наредна серија графичких листова *Мој хербаријум* настаје 1982, на супрот претходној серији инспирисаној и реализованој реалистичким маниром, представља донекле рафинираније подсећање на асоцијативно- апстрактне литографије „великог формата“ из 1966. Иако се на овим композицијама, хроматски хармоничних односа мрке са: плавом, црвеном, зеленом, окер... бојом, изведених мајсторским комбинацијама акватине, резерважа и меке превлаке (већ раније доведеним до савршенства), Макеш колеба око стилског опредељења, јасна је дефинитивна опредељеност за фигурацију.

Следеће, 1983. године, настаје наручена серија графика *Суботица стара*. Карактеристичне градске архитектонске форме: капије, врата, портали, прозори дати до детаља, понекад и неочекиваних, права су ода фигурацији, реалистичкој и бескомпромисној, масивних форми загаситог колорита, патиниране зелене, мрке и умбре. Следећа серија графика, линореза у боји, везана за мотиве из Војводине је *Нафта* из 1988. године. Цртежом као основним, упечатљивим иконографским средством, Макеш у низу вертикалних формата компонује мреже арбески техничких детаља инсталација за експлоатацију нафте. Први пут се појављује силуета људске фигуре, споредна, усамљена и безначајна. Ослоњене на битне ликовне карактеристике и вредности серије Ечка, ове литографије, изабраним мотивом, указују на један од непожељних елемената реалне стварности, угрожен хумани аспект неконтролисаном индустријализацијом савременог друштва.

Серијом пастела из 1990. Макеш се дефинитивно мотивски опредељује за мртву природу као доминантан, „али не искључив“¹⁵ мотив и тако, код нас, заузима место једног од ретких, истакнутих уметника овог начина рада. Наредне, 1991. настаје циклус *Графичке етиде* идентичних мотива, изведен његовом оригиналном – сувом техником, употребом алуминијумске плоче уместо, у дубокој штампи уобичајене бакарне. Одабране детаље, исечке ентеријера, поједностављује и стилски филтрира кроз индивидуалну уметничку визуру. Тако преиначени облици

¹⁵ Оливера Вукотић, ибид

не губе препознатљивост већ остају део доследног, пажљиво уравнотеженог односа уметности и природе.

Слика 17:
Сустрет сарадника и пријатеља,
др Роман Соретић и Бранислав Макеш

Још једна серија, циклус десет линореза *Небо и земља Бачке Тополе* из 1994, свој настанак баштине на дометима уметничких резултата Ечке из 1980. Призори војвођанске равнице, пастелног неба и маслинастих и мрких ораница са повременим акцентима црвене и жуте боје, изведени су препознатљивом дисциплинованом суверено дефинисаном линијом.

Следи (1997.) обимнија серија графика које се донекле издвајају из претходног стваралаштва. Тридесет и три листа *Анатомije мртве природе* само се по садржају мотива надовезују на *Графичке етуде*. Инспирације им се разликују готово од једне до друге крећући се: од митолошких тема егзотичних цивилизација (египатске, авганистанске, античке, грчке, перуанске, јеврејске, етрурске...), националних мотива (Народна, Пиротска, Пекмезара), почастим српским уметницима (омаж: Ивану Табаковићу, Душану Јанковићу, Александру Томашевићу) до сасвим личних тема („керамике“ - Лелина, Исина, Вељина). Колажним поступком, можда најизразитијим у укупном стваралаштву, оригиналном сувом техником понавља колористичку скалу сепија од пре три и по деценије, из периода *Раних графика*. Такође, заједничка за сва дела из

ове серије је изузетно прецизна обрада детаља који укупно чине необичан, у одређеној мери недоследан спој фигуративног и апстрактног.

Један од значајних сегмената током деведесетих у стваралаштву Бранислава Макеша је опус посвећен *Византији*. Он приближно почиње у исто време кад и серија *Небо и земља Бачке Тополе* из 1994, развија се и траје током читаве последње деценије прошлог века, паралелно са свим његовим другим, тада актуелним стваралачким тенденцијама.

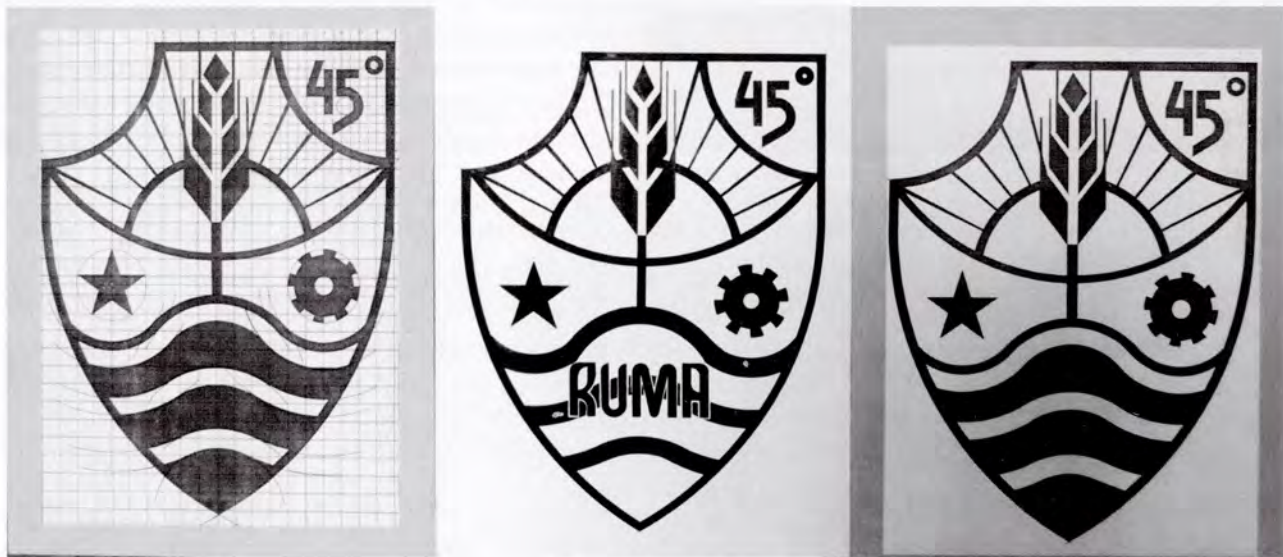
То су, у детаљу, фигуративне композиције које повремено допиру до границе апстрактне концепције целине. Иако је стално присутна геометрија примарна у дефинисању простора, боја равноправно учествује у његовом организовању. Елементе иконографије српске средњовековне репрезентативне уметности рашчлањава и прегрупише у нове оригиналне целине. Не репродукује старе канонске композиције већ ствара модерну уметност као личну асоцијацију и сећање на велико национално уметничко наслеђе. Композиције из овог опуса, Макеш ствара готово у подједнаком броју као графике и као слике, уз извесне минималне разлике условљене, пре свега, техничким карактеристикама одабраног медија. Цео опус настајао је као низ посебних целина које су се хронолошки низале: 1994. графике малог формата *Византијска кутија*; 1995. серија од двадесет и пет слика – акрилика на платну, лесониту и картону; две слике великог формата; 1999. *Мали обол Византији*, монохромне, црно-беле графике и 2001. *Обол Византији*, циклус од два-наест графика.

На самом крају деведесетих, 1999, настаје циклус *Скривени буџаци ентеријера (С.Б.Е.)*. У питању је већ познат, карактеристичан Макешов мотивски репертоар, елементи мртве природе у ентеријеру: саксије, флаше, вазе, делови мобилијара... презентован у форми слике, акварела или графике. Представљени облици овде су аналитички детаљно разложени у геометријске, правилне и неправилне делове, који изабраним распоредом чине динамичну целину. Иста уметничка замисао и намера, кроз исти распоред маса, спроведена је кроз сва три медија а варијације су постигнуте различитом третманом боје и валерских односа.

У вези са овим опусом, Макеш на изложби одржаној у београдском Салону Музеја савремене уметности 1999. године под називом *Црно-бело у боји*, експериментом доказује свој уметнички став да валерске вредности боје могу и морају бити адекватне црно-белим односима.

У целини посматрано дело Бранислава Макеша, на путу од апстракције до фигурације и назад, у свих досадашњих четрнаестак циклуса, остаје доследно и аутентично, јединствено у новијој српској уметности.

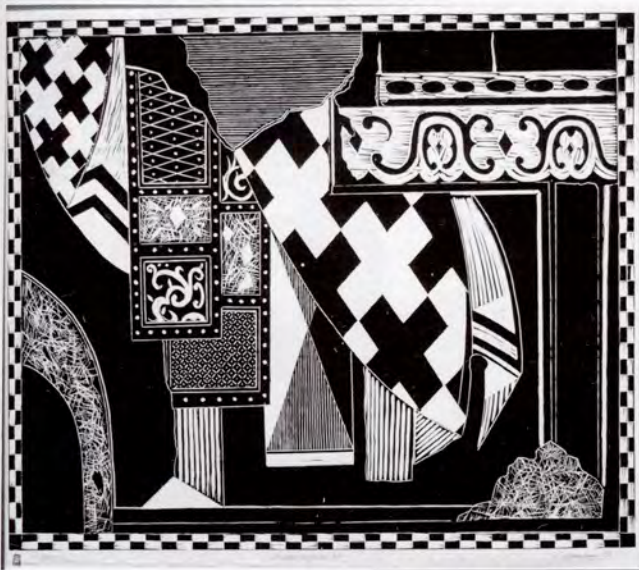
Мада је између једине две самосталне изложбе одржане у Руми, граду за кога су га везивале најраније успомене, протекло пуних 36 година, Бранислав Макеш је био присутан у овој средини: на редовним изложбама Колоније „Борковац“, током честих посета драгим људима - родитељима, кумовима, пријатељима, а у време када је град одлучио да распише конкурс за идејно решење грба - другог након терезијанског из 1749, прихваћен је пројекат Бранислава Макеша. На жалост, тај грб је престао да буде званично обележје града током првих година новог миленијума, када је замењен још важећим ...

Слика 19: Грб Руме

Каталошки подаци легата Бранислава Макеша

1. **Градске форме VII**, 1962., акватинта, 15,7x17,8, сиг. д. д. Б. Макеш 62, и.б. 659
2. **Стари зид V**, 1962., акватинта, 29,2x23,5, сиг. д. д. Б. Макеш 62, и.б. 660
3. **Четка**, колаж, 1965., фотографија, 42,8x28,8, и.б. 661
4. **Брка**, колаж, 1965., фотографија, 42x29,4, и.б. 662
5. **Графика за Џил II**, 1967., литографија, 49x69,5, сиг. д. д. Б. Макеш 67, и.б. 663
6. **Графика за Џил I-6**, 1967., литографија, 49x67,5, сиг. д. д. Б. Макеш 67, и.б. 664
7. **Два бела дрвета**, 1980., линорез, 38x40,5, сиг. д. д. Б. Макеш 80, и.б. 665
8. **Ечански мост**, 1980., линорез, 45,4x49,6, сиг. д. д. Б. Макеш 80, и.б. 666
9. **Пројекција хербаријума III**, 1969., акватинта, 51x75,8, сиг. д. д. Б. Макеш 69, и.б. 667
10. **Портал**, 1983., акватинта, 54x41,5, сиг. д. д. Б. Макеш 83, и.б. 668

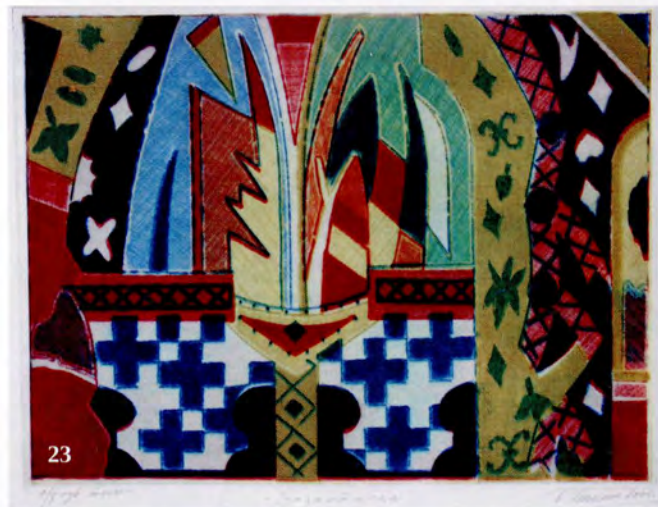
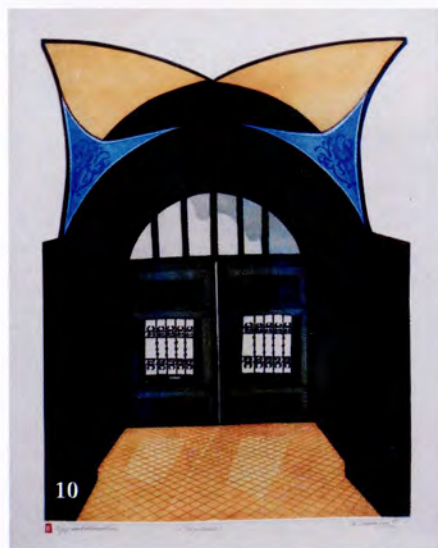
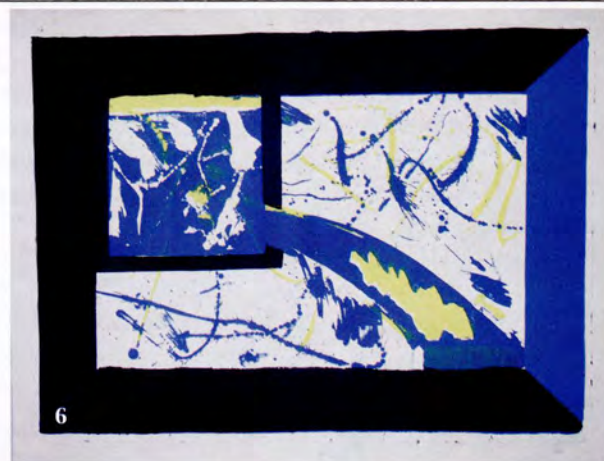
Слика 20:
Византијска XVI

11. **Илирска 9**, 1982., акватинта, 53,6x41,4, сиг. д. д. Б. Макеш 82, и.б. 669
12. **Нафтни путеви**, 1988., линорез, 50x35, сиг. д. д. Б. Макеш 88, и.б. 670
13. **Мртва природа са мушкатлом**, 1991., сува техника, 31,3x26, сиг. д. д. Б. Макеш 91, и.б. 671
14. **Мртва природа контражур**, 1992., сува техника, 31,3x26, сиг. д. д. Б. Макеш 92, и.б. 672
15. **Булке у пољу**, 1994., линорез, 20x23, сиг. д. д. Б. Макеш 94, и.б. 673
16. **Синор**, 1994., линорез, 23x20, сиг. д. д. Б. Макеш 94, и.б. 674
17. **Омаж А. Томашевићу**, 1997., сува техника, 62,5x52, сиг. д. д. Б. Макеш 97, и.б. 675
18. **Омаж И. Табаковићу**, 1997., сува техника, 51x63, сиг. д. д. Б. Макеш 97, и.б. 676
19. **Византијска XXI**, 1999., линорез, 51x60,5, сиг. д. д. Б. Макеш 99, и.б. 677
20. **Византијска XVI**, 2000., линорез, 52x61, сиг. д. д. Б. Макеш 2000, и.б. 678
21. **С.Б.Е. XXIII**, 1999., линорез, 57x36,5, сиг. д. д. Б. Макеш 99, и.б. 679
22. **С.Б.Е. XXX**, 1999., линорез, 36x58, сиг. д. д. Б. Макеш 99, и.б. 680

Слика 21:
С.Б.Е. XXIII

23. **Византијска XVI**, 2001., сува техника, 21x28,5, сиг. д. д. Б. Макеш 2001, и.б. 681
24. **Византијска XVIII**, 2001., сува техника, 21x29, сиг. д. д. Б. Макеш 2001, и.б. 682
25. **Мртва природа са шољицом кафе**, 1975., акварел, 46x34, сиг. д. д. Б. Макеш 75, и.б. 683
26. **Мртва природа**, 1975., акварел, 46x34, сиг. д. д. Б. Макеш 75, и.б. 684
27. **С.Б.Е. XXXI**, 1999., акрилик, 80x120, сиг. д. л. Б. Макеш 99, и.б. 685
28. **С.Б.Е. XXXIII**, 1999., акрилик, 100x160, сиг. д. л. Б. Макеш 99, и.б. 686
29. **С.Б.Е. XXIII**, 1999., акварел, 22x30, и.б. 687
30. **С.Б.Е. VIII**, 1999., акварел, 29,5x21,7, сиг. д. л. Б. Макеш 99, и.б. 688
31. **Византијски фриз**, 2002., акрилик, 2x(110x200), и.б. 689
32. **Византијска XVI**, 2003., линорез, 52x61, сиг. д. д. Б. Макеш 203, и.б. 690

Бранка
Колунџић
(1956)

После формирања легата три претходна аутора, Музеј је примио поклон збирку још једног (уз др Романа Соретића) самоуког ликовног ствараоца. По затварању своје прве самосталне изложбе, одржане у Завичајном музеју током фебруара 2005. године, Бранка Колунџић је, сав тада презентован материјал, завештала свом граду прилажући га фонду Музеја.

Док су сви ранији донатори, поклоњене уметничке збирке конципирали у форми ретроспективе, стилски и хронолошки заокружене целине поступног развоја свог стваралаштва, Бранка је тада изабрала само један актуелан сегмент – портрет.

Бранка Колунџић је рођена у Руми 1956. године. Ту је завршила основну школу и гимназију а Економски факултет у Суботици.

Још од детињства привлачила ју је уметност. Истицала се као добар цртач у основној и средњој школи па чак и освајала награде за ликовне радове по задатим темама на школским такмичењима.

На прагу зрелог доба, када је успешно заокружила део животног циклуса испуњеног решавањем важних егзистенцијалних задатака, судбинским сусретом са човеком сродне душе, опредељује се искључиво за своју младалачку љубав - сликарско стваралаштво. Заједнички живот пун склада и разумевања допуњује интензивна уметничка пракса.

Бранка и њен животни сапутник, као и она самоуки и посвећени стваралац, вајар Мирослав Ковачевић Коча, половином 2002. године покрећу Клуб љубитеља уметности, једну од јединствених, ретких приватних културних институција не само у Руми већ и ширем подручју. То постаје стециште како ликовних стваралаца тако мајстора писане и изговорене речи, музичара и поштовалаца уметничког израза уопште. Упркос дуготрајном времену веома неповољних економских околности и одређеном неразумевању друштвене средине, њихов Клуб је у једном тренутку окупљао, за малу провинцијску средину неочекиваних, преко 120 активних чланова.

После неколико година покрећу рад продајне галерије у Руми са богатим избором уметничких радова свих врста, аматера и професионалаца, својих познаника и пријатеља са територије читаве државе и иностранства.

Од 2011. године започиње њихов следећи велики пројекат. У окружењу нетакнуте природе, заталасаних долина и пропланака „сремске планине“, на рубу стидљиво скривеног насеља

Бешеновачки Прњавор, сопственим средствима и трудом изградили су уметничку оазу – Уметнички камп „Фрушка Гора“. Отворени и наткривени велики заједнички радни простори, кухиња, пространа трпезарија и други потребни садржаји, рустичне завршне обраде (у складу са амбијентом), окружени су низом бунгалова за вишедневни удобан боравак уметника различитих опредељења. Широке, ничим заклоњене, визуре фрушкогорског пејсажа потенцијална су неисцрпна инспирација и покретач већ насталих и будућих уметничких остварења свих оних ствараца које непосредан контакт с исконском природом надахњује и оплемењује.

Стваралаштво Бранке Колунџић, после ефикасног усвајања основних занатско-техничких вештина и знања, креће интуитивно: сопственом стазом, без туђих утицаја и ауторитарних ограничења. Неспутаном стваралачком снагом слика велике серије мотива који се њој интимно допадају: измаглице романтичних пејсажа уснулих обала; тихе, заборављене рукавце мирних вода, понекад и са понеким одлуталим, напуштеним чамцем као јединим наговештајем људског постојања; такође и нешто ређе мртве природе или аранжмане ентеријера.

Серија 26 потрета заједничког назива „Моји Румљани“, која је равноправно заузела место поред свих претходних легата, има посебно место у опусу Бранке Колунџић.

Са скоро свих, изузев једног, вертикалних правоугаоних формата једнаких димензија, анфас и тек неколико у полу и три-четврт профилу, портретисани ликови гледају нетремице, широм отворених очију јасног погледа директно у посматрача. Њихове изражајне очи су централна тачка око које ауторка, интуитивно или вођена одређеном намером, конструше читав концепт сваког портрета појединачно. На инкарнату сливене, лаке моделаације, у различитим светлим нијансама: од ружичасте преко пешчано и шафран жуте, окер, маслинасто зелене до умбре, очи, оивичене компактном тамном танком линијом, са светлосном искром на врху испупчења рожњаче, скоро увек се налазе у средишту композиције. Чак и кад им повремено на лицима залепи ретка дискретна мимика која асоцира на усиљен осмех, поглед портретисаних остаје озбиљан, благо сетан, чини се свестан сопственог обичног пролазног бивствовања у том тренутку времена.

Бранка слика људе које често среће, добро познаје и који су јој на одређен начин драги: рођаке, пријатеље, сараднике и познанике. Различитих су занимања: лекари, инжењери, профе-

сори, правници, новинари, уметници, занатлије. Готово сви су приказани у попрсју, детаљно истликаних видљивих горњих делова одеће, са прецизно датим фризурама и начином чешљања. Велики део слике, изнад и око лица и попрсја, заузима једнобојна или благо нијансирана, лазурна сива, плава или зелена позадина која их неодређеним бескрајем уводи у ванвременску, универзалну сферу.

Портрети ових људи, жена и мушкараца, повезаних животом вођеним у истом граду и истом тренутку, нису само остварења уметничких намера сликарке. У ширем контексту, они су, у још већој мери, живи документ једног заустављеног времена.

Још увек, међу нама постоје многи Румљани који познају представљене: њихова имена, породичне везе, занимања, понеку анегдоту и појединост из живота. Ипак, биолошки неумитно, већ сада, након тек нешто више од деценије и по, скоро да нема странице малог каталога са репродукованим портретима, поводом помињане изложбе, на којој по неки од приказаних нису више међу живим становницима овог града.

На крају, после протока одређеног времена, претпоставка је да ће ова несвакидашња колекција депонована у фонд Музеја, можда нехотице стећи сличан значај и смисао као знаменити *фајумски портрети*; локалан и на неки оригиналан другачији начин, не хеленистичко-натуралистички, реалистичан и свакако не без значаја за ову микро средину. Остаће специфичне очи и сконцентрисани, дубоки погледи који ће у будућности немо описивати живот нашег доба кроз ликове ове групе, тада анонимних личности.

После ове изложбе Бранка Колунџић је наставила да слика и излаже, како на самосталним тако и на читавом низу групних изложби. Њено сликарско дело тече, кроз интензиван рад прикупља искуства и развија се. Ипак, компактну целину као што су „Моји Румљани“, до сада више није поновила...

Каталошки подаци легата Бранке Колунџић

1. **Аутопортрет**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 604
2. **Живан Петровић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 03, и.б. 605
3. **Синиша Обреновић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 606
4. **Раде Ђорђевић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 03, и.б. 607
5. **Драгомир Јанковић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 608
6. **Никола Тртица**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 609
7. **Ђорђе Никшић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 610
8. **Антон Унтербергер**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 611
9. **Стева Дробац**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 03, и.б. 612
10. **Мирко Вуков**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 613
11. **Мара Дробац**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 614
12. **Бранко Радишић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 615
13. **Марица Хаџибабић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 03, и.б. 616
14. **Дамјан Дамјановић**, уље, 60x45, сиг. д.д. Б. Колунџић 03, и.б. 617

Слика 22:
Дамјан Дамјановић

15. **Вера Михајловић**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 618
16. **Мића Грковић АТАН**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 619
17. **Милица Еремић**, уље, 60х45, сиг. д.д. Бранка Колунџић 04, и.б. 620
18. **Александра Мајкић**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 621
19. **Андрија Бергер**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 622
20. **Душан Кнежевић**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 623
21. **Мића Гркинић**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 624
22. **Ратко Радишић**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 625
23. **Матија Ковачевић Ескавиљо**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 626
24. **Перица Петровић**, уље, 45х60, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 627
25. **Живан Јовановић Андалузија**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 04, и.б. 628
26. **Мирослав Ковачевић Коча**, уље, 60х45, сиг. д.д. Б. Колунџић 03, и.б. 629

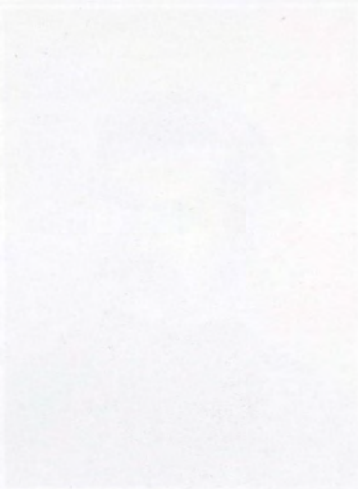

Слика 23:
Мирослав Ковачевић Коча

THE JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION
PUBLISHED WEEKLY
CHICAGO, ILL., MAY 1, 1935
Vol. 44, No. 19

THE JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION
PUBLISHED WEEKLY
CHICAGO, ILL., MAY 1, 1935
Vol. 44, No. 19

THE JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION
PUBLISHED WEEKLY
CHICAGO, ILL., MAY 1, 1935
Vol. 44, No. 19

Федор Феђа
Соретић
(1930)

Двадесет две и по године после оца, овој установи збирку својих радова поклонио је и син - Федор Феђа Соретић. Званично отварање, после вишегодишњих припрема, честих одлагања, прекида и повремених неспоразума, одржано је у оквиру обележавања Дана Завичајног музеја, славе Св. Ђирила и Методија, 24. маја 2012. године.

Збирку сачињавају двадест осам слика насталих у распону од шест деценија (1948 – 2008), одабраних од стране аутора, од којих су три изведене акрилом, две темпером и једна гвашем а све остале су уља на различитим подлогама. Поред тога, Феђа Соретић је интерној библиотеци Музеја, као саставни део легата, поклонио део личне библиотеке из области архитектуре и лепих уметности. Уз то приложио је већи број скица и цртежа, изведених различитим техникама, из свих периода свог рада.

Федор, Феђа Соретић рођен је 27. јануара 1930. у Новом Саду а све време најранијег детињства, дечаштва и младости провео је у Руми где је завршио основну школу и гимназију. Упркос тешком и несигурном ратном и поратном времену које је једним делом (док је отац био у НОБ-у), провео са најрођенијима, мајком, бабом и дедом, Феђа је био заштићен сигурношћу родитељског дома, захваљујући претходној релативно солидној материјалној основи његове породице али и вештини економисања, првенствено мајке Бојане, у крајње оскудним условима. Мали Федор је тада био увелико изван невеселе свакодневице, окружен сачуваним удобностима живота грађанске породице, између осталог, испуњеног племенитом интелектуалном атмосфером - музиком, уметничким сликама и књижевношћу.

Живећи у таквом миљеу - поред очевог сликарског прибора и његових бројних радова: уљаних слика, акварела, цртежа и скица; сликарских дела других аутора: акварела Славе Рашкај, уља ујака Борислава Богдановића (који се пред рат преселио у Америку), цртежа тада цењеног румског гимназијског наставника Данијела Пећника и многих других, која су красила зидове салона и других просторија, готово да је било предодређено Феђино животно опредељење. И сам је често и радо цртао, под будним оком баке Херте а по повратку оца из рата, и по његовим упутствима. Понекад су, усавршавајући поступак и каткад исправљајући један другог, заједнички сликали исти мотив из непосредног окружења у коме су живели: жбуње, дрвеће и тарабу на крају баште, куће преко пута својих прозора, стари ватрогасни торањ који се уздиже у близини, изнад

неколико раштрканих кровова између мноштва крошњи... а и до мирних, широких пејсажа сремске равнице омеђених плаветнилом обриса Фрушке горе, на које се пружао поглед са рубова Кудоша и Борковца¹⁶ није било далеко - брзо се стизало пешице или бициклом.

Слика 24:
Феђа (највиши) са децом - рођацима и комшијама, 1940.

Суштински, Феђа никада није занемарио и одбацио основе подука о провереним сликарским константама и неписаним искуственим правилима: конструкцији композиције, релацијама са природом као почетном интересовању и основном мотиву, динамици и равнотежи свих

¹⁶ Кудош, гај и раније властелинско ловиште уз обалу истоименог потока северозападно од града у правцу села Павловаца. Био је омиљено излетиште између два рата. Борковац, пошумљен потес уз истоимени поток северно од града у правцу села Ривица, познат као румско излетиште још од XVIII века.

елемената слике, које је дубоко упио у родитељском дому. Читав стваралачки век је заправо надograђивао, унапређивао и усаглашавао та драгоцену рану сазнања са каснијим тренуцима искреног надахнућа и инспирације обогашене сопственим професионалним сазнањима.

У тренутку када се Београдска ликовна академија болно растајала од владајућег соцреализма, 1948., Феђа је уписује са уметничким схватањима и предзнањем које му је свакако омогућило брже уклапање у нове, тачније, другачије токове – прикључак и наставак прекинутих уметничких кретања међуратне сликарске југословенске сцене.

У класи професора Недељка Гвозденовића (1902-1988) завршава основне студије 1953. и последипломске 1956. под менторством професора Мила Милуновића (1897-1988). У међувремену примљен је у чланство УЛУС-а 1954. Оба професора, уметника утицали су до извесне мере, сваки на свој начин, у сликарском сазревању Феђе Соретића. Гвозденовићево генерално интимистичко опредељење карактеристичног смиреног колорита од загаситог, сонорно ентеријерског до светлог, суптилно пепељастог екстеријерског, било је блиско младом уметнику и свакако је у почетном периоду стваралаштва, играло важну улогу. Утицај Мила Милуновића, ожењеног Олгом - рођаком из мајчине породице Богдановић, као суптилна асоцијација, могао би да буде у прецизности композиције и хармонији боја а елементи експресивног исказа, у другом делу Милуновићевог опуса, несумњиво одјекују са Соретићевих платана.

Не треба одбацити ни одређен „галеријски“ утицај, у време када је Београд почео да преузима значајне изложбе светских колекција. После извесног времена, млади Соретић је могао самостално да обилази европске уметничке центре и доноси дефинитиван суд о својим уметничким преференцијама.

Феђа Соретић почиње да излаже одмах по завршетку студија, 1953. наступом са групом колега из своје и других класа исте генерације Београдске академије на тадашњој Трибини младих у Новом Саду.

Прву самосталну изложбу отвара, пре пуних шест деценија, на крају последипломских студија, 15. априла 1956. у Руми, граду свог детињства и младости. Изложба је, у организацији Народног универзитета, постављена у просторијама румске Градске књижнице и читаонице. У рукописној свесци „Летопис културног живота Руме“ професора Радивоја Керешевића и дели-

мично Богдана Рајаковца постоји кратак запис о овој изложби¹⁷. Присутном грађанству се прво обратио председник Народног универзитета (поменути професор Керешевић) а изложбу је отворио Миливој Николајевић „академски сликар и кустос Музеја Матице српске у Новом Саду“. Изложба је трајала недељу дана (до 22.априла) а податак да ју је за то време посетило невероватних 3500 грађана и ученика и уметник продао чак пет слика, чини је заиста „једним великим румским доживљајем“ како стоји у наслову.

Слика 25:
Забава код Соретића, око 1950.
Лево Феђа и
Златко Балоковић, виолиниста;
десно мајка, деда Гвидо и баба Херта.

Ова изложба је одмах назначила главне смернице развоја каснијег Соретићевог стваралаштва. Дела његовог опуса дефинисана су као представе искључиво реално доживљеног визуелног искуства снажно обележеног личним темпераментом, које најчешће карактерише енергичан гест, тактилна фактура и колорит који израженим фортем надилази природне тоналитете.

¹⁷ ...“изложено је било око 70 слика: уља, темпера, акварела и цртежа разне тематике: композиције, портрети, пејсажи и др. Нарочито пада у очи велика композиција „*Тицанова буна*“ и неки портрети и пејсажи“.

Наредна самостална изложба Федора Феђе Соретића у Руми, организована је после педесет и две године, од 10. до 30. маја 2008. у Завичајном музеју, у простору легата Миљивоја Николајевића. У међувремену, он је више од двадест пута учествовао у раду Ликовне колоније „Борковац“, чији је један од првих учесника и суоснивача.

Низале су се бројне изложбе, самосталне и групне. Током наредне три и по деценије одржао је двадесетак самосталних изложби у земљи и иностранству, а у просветној струци којој се такође посветио у истом периоду, напредовао је: од наставника ликовног васпитања у београдској основној школи „Иван Гундулић“ 1956, преко средњошколског професора 1959, асистента за предмет Ликовно образовање на Архитектонском факултету у Београду и затим доцента 1967; од статуса ванредног професора 1979. до звања редовног професора за исти предмет 1987. и 1991, када постаје шеф Одељења за визуелне комуникације на истом факултету.

За све то време, у уметничком стваралаштву, Феђа остаје доследан класичним сликарским техникама: уљу на платну и веома ретко на некој другој подлози, акварелу и цртежу као основи за сваки сликарски подухват. Смело и успешно комбинује на изглед неспојиве елементе. Трајно опредељен за конкретан мотив, Соретић изабраним сликарским поступком не дозвољава да фактографска егзактност однесе превагу над аутономијом личног уметничког исказа. Од почетка до краја успоставља јасну дистинкцију између одређеног мотива и његове рефлексije на његовом делу. Оваквим процесом стварања, који и поред значајног одклона од једноставног подражавања задржава битан степен препознатљивости предлошка, Феђа спада у аутентичне интерпретаторе манира стваралаштва бројних сликара импресионистичко-плениристичког круга али исто тако и аутора динамичнијег, експресивно-фовистичког израза.

Војвођански, тачније пејсаж родног Срема, готово „заштитни знак“ укупног стваралаштва Феђе Соретића не исцрпљује његова тематска интересовања. У мањој мери заступљене су, композиционо и колористички смирености, мртве природе и портрети које слика паралелно, у интермедијама основне теме која га све време једнако заокупља.

Мада је тешко уочити јасне разлике у Соретићевом опусу које би указивале на одређене етапе или фазе у уметничком развоју, сусрет са визуелно другачијим пејсажем Флориде, његовог новог дома од 1992, тропске вегетације и интензивнијег колорита неба и земље, донео је одређе-

не новине. Кратки потези четке најчешће се сливају у веће бојене партије, флуидне форме и хомогеније фактуре; интензивира се колорит а принцип подсликавања у циљу хармонизације бојене гаме, губи важност или потпуно изостаје. Акрил преузима првенство уља, мењају се композициони односи, формати и подлога на којој се слика.

У монографији поводом серије самосталних изложби Федора Феђе Соретића 2007/8. године у Новом Саду, Београду и Руми, његово сликарство, стручно и прецизно аналитички, обрадила је др Јасна Јованов¹⁸.

Соретић је својим упорним, искреним, ненаметљивим уметничким ставом, заслужио овако репрезентативну и озбиљну публикацију, која му, с обзиром да је све време деловао изван токова авангаде и дневне жиже шире јавности и критике, осигурава спас од не тако ретке зле судбине уметника - анонимности и заборава.

Посматрајући даровану колекцију у румском Завичајном музеју, конципирану избором самог аутора, пада у очи тематско опредељење. Наиме, судећи по релевантним, потврђеним оценама познавалаца, Феђа је своје најзначајније креативне домете остварио мотивом пејсажа, сремског, америчког или неког другог, док су теме портрета и мртвих природа заступљене у знатно мањем броју а, у овој селекцији, углавном припадају ранијем периоду стваралаштва, периоду испитивања уметничких капацитета и кристалисања индивидуалног стила. У фонду овог легата половина дела су портрети а четвртина пејсажи што упућује на закључке да: или избор плански није обухватио опус квалитативно најзрелијег периода или је аутор желео да будуће истражи-

¹⁸ „...поникао на темељима међуратног модернизма, обликован уметничким традицијама породице, ширином образовања, темељним академским знањем, савременим ликовним кретањима, његов сликарски проседе добио је свој коначни (али ипак променљиви) идентитет захваљујући најважнијем од свега – непогрешивом личном осећају коме се безрезервно препушта. Док сагледавамо његов опус у целости, Соретић нам се представља као аутентичан сликарски таленат, уметник који својим опусом синтетизује класичне композиционе елементе сезанизма, гест експресиониста, чисту боју фовизма, простор конструктивизма, тактилног енформела и поетику одсуства метафизичког сликарства; производ те мешавине представља самосвојно аутентично дело савременог сензибилитета, ликовну метафору света, која указује на аутора наглашено индивидуалног израза, сликара чији се развој одвијао ван авангардних токова али уз пуну свест о њима, крећући се ујединачено, балансирајући између екстрема и нудећи својим деловањем могућност њиховог помирења.“ др Јасна Јованов, Феђа Соретић (Београд: Архитектонски факултет; Нови Сад: Музеј Војводине; Рума: Завичајни музеј, 2007), 51-52

ваче његовог дела упути на ново процењивање и могућу ревалиролизацију уметничког значења целокупног стваралаштва¹⁹.

¹⁹ ... Рума и Срем су мој родни крај где сам провео велики део живота сликајући и инспиришући се лепотом природе, па сам желео да у Завичајном музеју будем достојно заступљен својим радовима и документацијом о мом животу и раду... Желим да Румски музеј постане центар за будућа истраживања, сакупљање и излагање мојих радова...“ Необјављено писмо Феђе Соретића директору Завичајног музеја Рума, 1. фебруар 2007.

Каталошки подаци легата Федора Феђе Соретића

1. **Кањон**, уље, 73х61, 1948, и.б 691
2. **Портрет човека са брадом**, уље, 63х50, сиг. дд Феђа 49, и.б. 692
3. **Портрет девојке (прекрштених руку)**, уље, 60х52, 1949, и.б. 693
4. **Модел 1**, уље, 69х54, сиг. лд Феђа 50, и.б. 694
5. **Портрет**, темпера, 73х58, сиг. лд Феђа 53, 695
6. **Кости**, темпера, 58х73, сиг. дд Феђа 53, и.б. 696
7. **Портрет Милкице**, уље, 72х62, сиг. дд феђа 58, и.б. 697
8. **Портрет младића**, уље, 70х61, сиг. лд Феђа, и.б. 698
9. **Портрет жене која штрика**, уље, 60х80, 1958, и.б. 699
10. **Портрет девојчице у шареном џемперу**, уље, 77х67, сиг. дг Феђа 58, и.б. 700
11. **Сликарски прибор**, уље, 54х70, сиг. гд Феђа 58, и.б. 701
12. **Сликарски прибор**, уље, 60х80, сиг. дл Феђа 58, и.б. 702
13. **Пејсаж**, уље, 52х60, 1958, и.б. 703
14. **Аутопортрет у зеленој кошуљи**, уље, 60х51, сиг. дл Феђа 58, и.б. 704

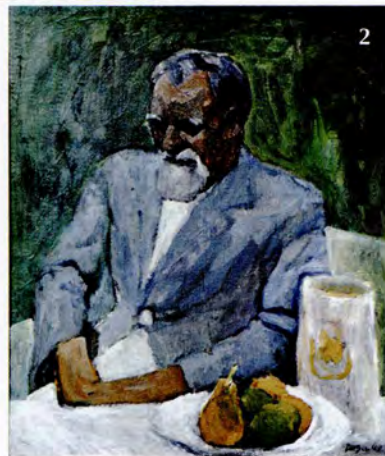
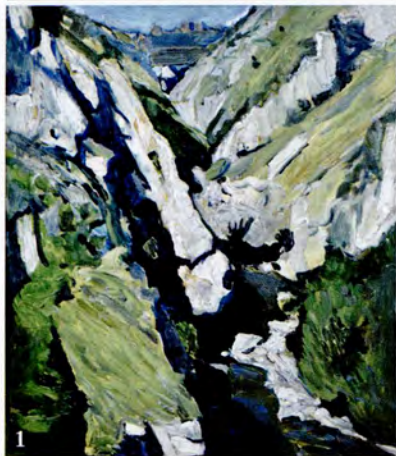

Слика 26:
Сликарски прибор

15. **Аутопортрет**, гваш, 44х37, сиг. дд Феђа 58, и.б. 705
16. **Акт**, уље, 80х90, и.б. 706
17. **Мртва природа са играчкама**, уље, 90х90, сиг. дл Феђа 64, и.б. 707
18. **Портрет Лепе**, уље, 100х90, сиг. гл Феђа 68, и.б. 708
19. **Потрет девојчице у цвећу**, уље, 40х50, и.б. 709
20. **Моји родитељи у парку**, уље, 100х100, сиг. дд Феђа 80, и.б. 710
21. **Сенке**, уље, 80х95, сиг. гл Феђа 80, и.б. 711
22. **Пејсаж са три дрвета**, уље, 80х90, и.б. 712
23. **Јесен на салашу**, уље, 80х95, сиг. дл Феђа 83, и.б. 713
24. **Плажа после олује**, акрил, 61х122, сиг. дл Феђа 2000, и.б. 714
25. **Портрет човека који чита новине**, уље, 61х76, сиг. Феђа 03, и.б. 715
26. **Вече на плажи**, акрил, 76х76, сиг. дд Феђа 06, и.б. 716
27. **Мајака ривер стеит парк (Myakka River State Park)**, акрил, 70х100, сиг. дд Феђа 08, и. б. 717
28. **Воћњак код тарабе**, уље, 61х76, сиг. дд Феђа 2008, и.б. 718

Слика 27:
Мајака ривер стеит парк
(Myakka River State Park)

THE JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION
PUBLISHED WEEKLY
CHICAGO, ILL., MAY 1, 1930
Vol. 41, No. 19

Artistic heritage - Painters' legacy of the County Museum Ruma

In the period just a bit shorter than three and half a decade, starting from the end of nineties of the twentieth century to the beginning of the second decade of the twenty first century, Department of artistic collections of the County Museum Ruma's fund has been enriched with five painters' legacies.

At first view independent from one another, collections of different artists who decided to leave a compact selection from their artistic creation to future generations' permanent ownership, responsibility and concern, were received successively. In such course of events, this Museum with its specialized department has become a "safe house" and a safe sanctuary for those several, more or less systematized (in the sense of chronology, theme and style) painting units.

At this point, it is interesting to mention that the very building of the County Museum Ruma, under whose roof the parts or units of the existing artistic legacies are being kept, also represents a legacy. Namely, the founder of Nova Ruma (New Ruma), a nobleman Marko Pejačević, left a legacy in the form of capital, and obliged his heir Josip, under the will from 1792, to build a combined school for the children of both denominations living in the area of Ruma and Ilok feudal property. After a whole decade, the last will of nobleman Pejačević was fulfilled, and Ruma got its second school called Pedagogijum, i.e. "Pejačević Grammar School". From that time until today, for almost two and half a century, the will of the ambitious nobleman has not been betrayed, and his legacy stands to serve education, culture and spiritual progress of his distant and quite certainly, very different heirs.

Milivoj Nikolajević (1912-1988)

Born in Sremska Mitrovica, on 24th March, 1912, as the youngest child of father Pavle and mother Evica's four children. He finished elementary and secondary school in Ruma, and after he finished painters' academy and during the Second World War he was teaching art for a certain period of time here.

In addition to being recognised in the history of art of Vojvodina and Serbia, his credits for foundation and initial development of the whole painters' artistic scene in Ruma are huge and play a pivotal role. As a direct artistic creator and representative of culture who had a wide scope of action, he significantly contributed to forming institutions and the establishment of manifestations which continue to exist, function and develop in our surroundings decades after his death.

In the last years of his life and creation (he painted until the end), he decided to leave the collection of his works as a legacy to Ruma, a town with which he shared dear memories from the younger days, a town in which he nurtured several honest whole-life friendships and a town to which he was always coming back gladly. He himself carefully chose 74 pieces of art including the following works: children's drawings, pupils' works from the Art school to paintings from all the cycles-Ideological (social-realism), Branches in the water, Moving in space and the last: My games. There one can find all the painting techniques which he was using: pencil, coal, chalk and tush drawings, oil and tempera on canvas and carton, graphical lists of his own original technique of stone carving, pastel and aquarelle.

Doctor Roman Soretić (1905-1990)

Roman Soretić was born in Zagreb, on 2nd April, 1905, as a member of the family of lawyer Gvido Soretić (1878-1960). His mother Herta (Herta Elsa Maria Bollé, 1881-) was the niece of an architect Hermann Bollé (Carl Ferdinand Hermann Bollé, 1845-1926), a person who revived and built "Strossmayer" of Zagreb and many other public and private objects in Croatia and outside it.

Under given circumstances, by choosing Ruma, in that time a vital town on the border of the last European imperry, as the place of lawyer practice, Gvido and his family settled here a year after the birth of his son, already in 1906. Since then, Roman didn't leave this town.

After finishing elementary and Grammar school in Ruma in 1923, he enrolls to the Faculty of Law in Zagreb. Staying in Zagreb provides intensive quality time with grandpa Bollé, deepening the devotion and transfer of experience in the area of his important interests: painting and music art. After he finishes studies, he returns to Ruma and starts a family.

He spends the time before the Second World War living a peaceful civil life in the circle of his family, all dedicated to the every day law affairs and to his personal interests which were so important to him. A whole range of oils, pastels and aquarelles with various topics such as portrait, interior, still life, act and city landscape are created.

Upon the end of war in which he was an active participant, he comes back to Ruma and works in the local National Board where he stays in the position of municipal officer until retirement in 1974.

The act of founding an Art Colony in Borkovac marks the beginning of Roman's exit from painter's anonymous life, which he strongly fought for, claiming "this is his intimacy which doesn't have to be published to everyone".

Hundreds of landscapes which he painted haven't exhausted the inspirational motifs and disturbed the harmony which he sought for and the sense he found. Excited and challenged in front of the sight of Srem's plains and Srem's sky over and over again, full of optimism and life joy, aware of the essence and the reason of his own existence, he remained fascinated by the beauty of the nature and stayed loyal to it until the very end.

In spring, 19th March, 1990, Roman Soretić died in his 85.

His legacy contains 43 pieces of art (34 aquarelles, 8 drawings and on tempera composition) out of which the following are the motifs: 33 landscapes, 5 acts, 3 portraits and 2 still life. This fund also contains several personal objects: a pipe and the pack of tobacco, which he used until the last days of his life, several paintbrushes and boxes with aquarelle colours.

Branislav Makeš (1938)

Born on 4th January, 1938, in Šabac, in the family of a post office official Vilim (1908-1987) and mother Milena, born Jovanović (1910-2000). Father family is of Czech origin, from the surroundings of town Jihlava.

Just before the outbreak of the Second World War in 1939, the family moves to Ruma. The father continues working in the post office in Ruma, and Branislav goes to elementary school, then he enrolls to Higher Combined Grammar School in Ruma in 1948.

He enrolls to Academy of Applied Arts in Belgrade, in the class of professor Mihailo.S.Petrov (1902-1983) a graphic artist and a painter. He graduates in 1962, and finishes postgraduate studies in the class of the same professor in 1964, to be chosen as his assistant at the subject of Graphic art.

In the seventh decade of the twentieth century, Branislav Makeš belonged to a group of hired authors, graphic artists who played a significant role in affirming a specific painting discipline in this surroundings. Observed in its wholeness, the work of Branislav Makeš, on the road from abstraction to figuration and back, in all the so far determined 14 cycles, remains authentical and unique in the new era of Serbian art.

Renown Serbian graphic artist and a painter, professor Branislav Makeš left a town of his childhood a legacy containing a collection of 32 pieces of art, joining his two older colleagues, neighbours and friends in such a manner.

Branka Kolundžić (1956)

Branka Kolundžić was born in Ruma in 1956. There she finished elementary school and Grammar school while she finished the Faculty of economy in Subotica.

Since childhood, she was attracted to art. She stood out as a good painter in elementary school and secondary school, and even won prizes for her works on a given subject at school competitions.

On the doorstep of middle age, when she successfully completed part of a life cycle filled with solving important existential tasks and the destiny meeting with her soul mate, she chooses to follow the love from youth - painting creation. A mutual life full of understanding and harmony is filled with intensive artistic practice.

The creation of Branka Kolundžić, after efficient acquiring of elementary craft and technical skills and knowledges, starts to develop intuitively following its own path, without someone else's influences or authority limitations.

While all the other donators gave their art collections in the form of retrospective, represented as style and chronological wholes of the step by step development of their creation, Branka has chosen only one segment - a portrait.

A series of 26 portraits called under a mutual name "My people from Ruma" (Moji Rumljani), which has an equal place besides the all the previous legacies, has a special place in the work of Branka Kolundžić as well. The characters of these people, men and women, connected through lives in the same town and at the same moment, are not just the expression of the painter's artistic intentions. Observed from a wider perspective and context, these mostly represent a living document of the time that stopped.

Fedor Feđa Soretić (1930)

Fedor Feđa Soretić was born on 27th January, 1930 in Novi Sad, while all the moments of his earliest childhood, boy's days and youth were spent in Ruma where he finished elementary school and Grammar school.

At the time when the Belgrade Art Academy was painfully separating from the ruling social-realism in 1948, Feđa enrolls with artistic opinions and knowledge which certainly provided him with faster fitting in into the new, more precisely, different streams - connection and the continuation of artistic movements of the after war Yugoslovenian painting scene.

In the class of professor Nedeljko Gvozdenović (1902-1988), he graduated from graduate studies in 1953, and postgraduate studies in 1956 under the mentorship of professor Milo Milunović (1897 - 1988). In the meantime, he was accepted to be a member of Associaton of Fine Artists of Serbia (ULUS) in 1954.

Feđa Soretić started to exhibit his works right after graduation in 1953 on a mutual exhibition with a group of colleagues from his own and other classes of the same generation of Belgrade Academy at the Youth Forum in Novi Sad.

He opens his first independent exhibition at the end of his postgraduate studies, on 15th April, 1956 in Ruma, the town of his childhood and youth. Under the organisation of the National University, the exhibition was set in the rooms of the Ruma's town library and reading room. This exhibition immediately marked the main guidelines of development of Soretić's later creation.

Numerous exhibitions, some group some individual, were held. In the next three and a half decades, he held around twenty individual exhibitions in the land and abroad. In the same period, he made a progress in the educational practice to which he was also dedicated: his career started as a teacher of art in elementary school "Ivan Gundulić" in Belgrade in 1956, went through the position of secondary school teacher in 1959, teaching assistant for the subject Art education at the Faculty of Architecture in Belgrade, assistant professor in 1967, the status of associate professor in 1979, full professor for the same subject in 1987 and 1991, to finally finish with the Head of the Department for visual communication at the same faculty.

For all this time, in his artistic creation, Feđa remains faithful to the classical painting techniques: oil on canvas and very rarely on some other base, aquarelle or drawing as the basis for every painting attempt.

The motif of Vojvodina landscape, more precisely the landscape of Srem, almost the trademark of the whole creation of Feđa Soretić does not exhaust his thematic interests. Also present, but in a smaller amount, are compositionally and calmer in colour still lifes and the portraits he paints parallelly in the breaks from the theme which attracts his attention equally all the time. By moving to the USA in 1992, he continues to develop his previous painting interests. This time, under the influence of tropic vegetation and more intensive colours of the Florida's sky and land, the landscapes change to a certain amount, they go through a certain metamorphosis and become one with the ambient of the surroundings.

The collection is made of 28 paintings created in the span of 6 decades (1948-2008) and chosen by the author himself, out of which three are done in acrylic, two in tempera and one in gouache while all the others are oils on different bases. Besides this, Feđa Soretić gave a part of his personal library in the area of architecture and fine arts to the internal library of the Museum as an integral part of his legacy. In addition to this, he gave a large number of sketches and drawings, done in different techniques and in all the periods of his work.

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

УМЕТНИЧКО наслеђе - сликарски легати Завичајног музеја Рума /
[аутор текста Драгомир Јанковић, поговор Жељко Радић ; преводац Бојана Ланц].
- Рума : Завичајни музеј, 2016 (Рума : Штампа). - [72] стр. : илустр. ; 15 x 22 cm

Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Биографски подаци о уметницима. -
Тираж 500.

ISBN 978-86-85199-08-0

069.41:75(497.113 Ruma)(083.824)
COBISS.SR-ID 305493511

